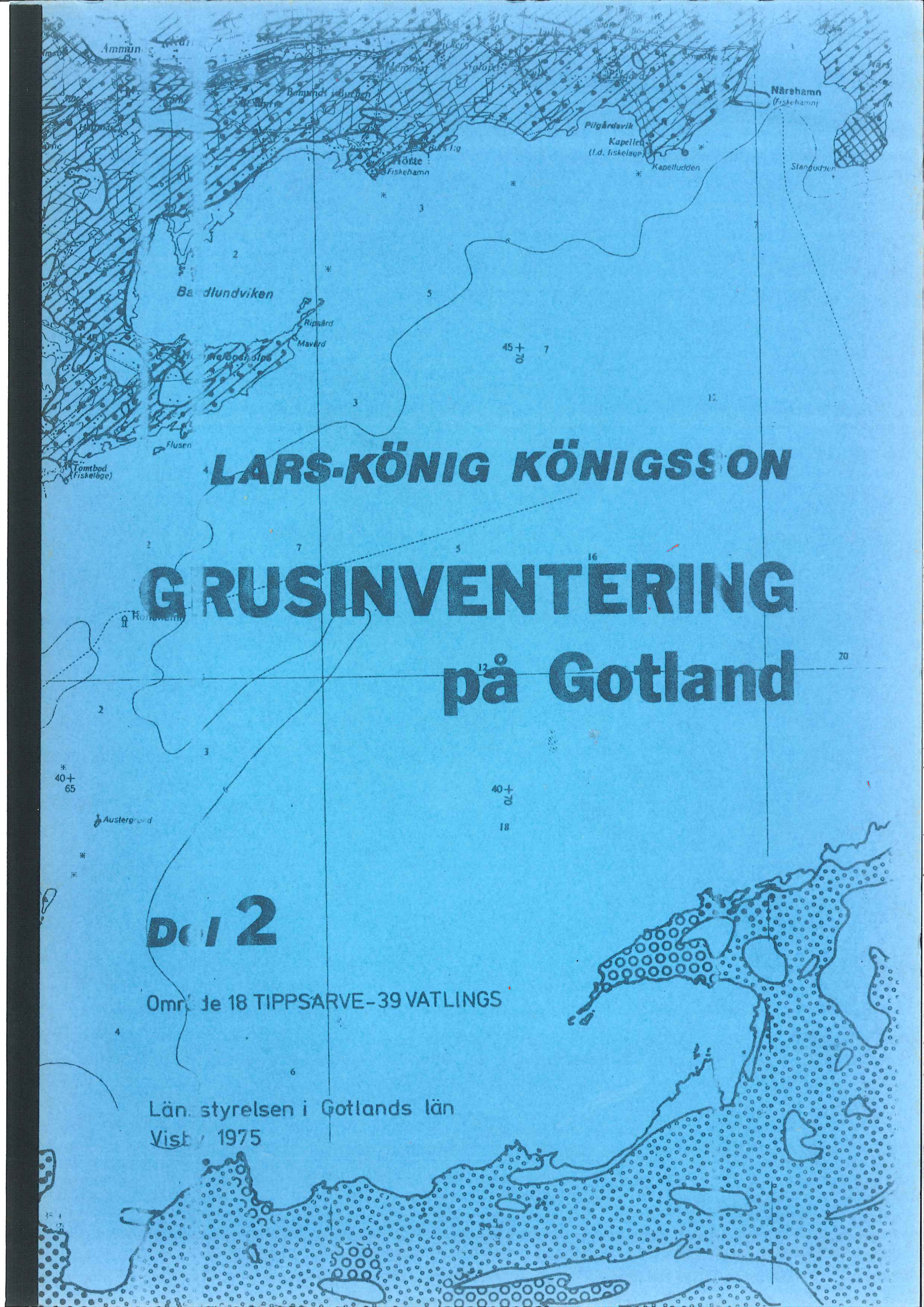

LARS-KÖNIG KÖNIGSSON GRUSINVENTERING på Gotland

Del 2

Område 18 TIPPSARVE-39 VATLINGS

Länstyrelsen i Gotlands län
Visby 1975

18. TIPPSARVE

Områdets omfattning. - Området återfinnes på topografiska kartbladen Visby SO och Roma SV. Det begränsas av linjerna Klinte-500 m S Loggarve-vägs-kälet 500 m NO Gunilde-Dans-Skogs-Hajdgarde-700 m N m i Stormyr-punkt på väg 141 700 m NV S i St.Solbjärge-Klinte.

Beskrivning. - Området begränsas i väster av Ancy-lus-vallen, som från Klinte i en båge följer områdets gräns upp till dess spets norr om Sandäskes. I anslutning till gränsen är området ganska flackt men blir allt längre mot öster, i Tippsarveavsnittet, något mera kuperat och uppvisar en kalkstensbrant som sträcker sig från Tippsarve mot sydväst. Sydost om Tippsarve finns en blottad berggrundsytta med vall-liknande ryggar utbildade.

En berggrundsbelagd brant finns också vid Tyrvalds, varifrån den fortsätter någon kilometer mot nordost. Berggrundsytan, med eller utan vilt-ringsjordsskikt, samt moränjordan täcker den ojämförligt största delen av områdets areal.

De sandiga grusiga avlagringarna utgörs nästan helt av strandbildningar, även om den geologiska kartan upptar en liten skisälsavlagring alldeles vid Tippsarve. Denna avlagring är mycket svår att fastställa genesen på. De som grusiga utmärkta avlagringarna vid Tyrvalds som fortsätter mot nordost där förefaller vara grunda. Materialet i dem är dåligt rundat.

De sandiga avlagringarna nordost om Sandäskes har i flera tillgängliga skärningar även förhållandevis grovt material, och de kan misstänkas få ett visst värde för i varje fall den lokala grusförsörjningen.

Vegetation. - Merparten av området är skogklätt. Odlade bygder finns dels i ett sydväst-nordöstligt band från Klinte - och Snögrinde mot Smiss och Dans samt runt Vänlinge. På moränmarker är den annars dominerande tallskogen uppblandad med löv eller gran.

Bebyggelse och vägar. - Bebyggelsen är koncentrerad till de större vägarna och är tätast i närheten av Klinte i de västra områdesavsnitten. I västra delen löper den Inre vägen Klintehamn-Visby och över Dans finns en större förbindelse mellan denna och Väie-området.

Brukningsvägar för jord- och skogsbruket förekommer också.

Fornlämningar. - Området är överraskande fattigt på fornlämningar och det är huvudsakligen vid L. Snögrinde som sådana finns. Där ligger en fornby. Vid Hunlinge ligger en ensam husgrund, och vid Tyrvalds finns en del gravar registrerade.

Grusbrytning. - Ingen aktiv grusbrytning förekom inom området vid inventeringstillfället. Äldre täkter finns emellertid, exempelvis 1,5 km nordost om Sandäskes, 750 m väster respektive nordväst om Tippersarve. Gamalt kalkbrott finns 500 m sydväst om Tippersarve samt vid Ind i Snögrinde.

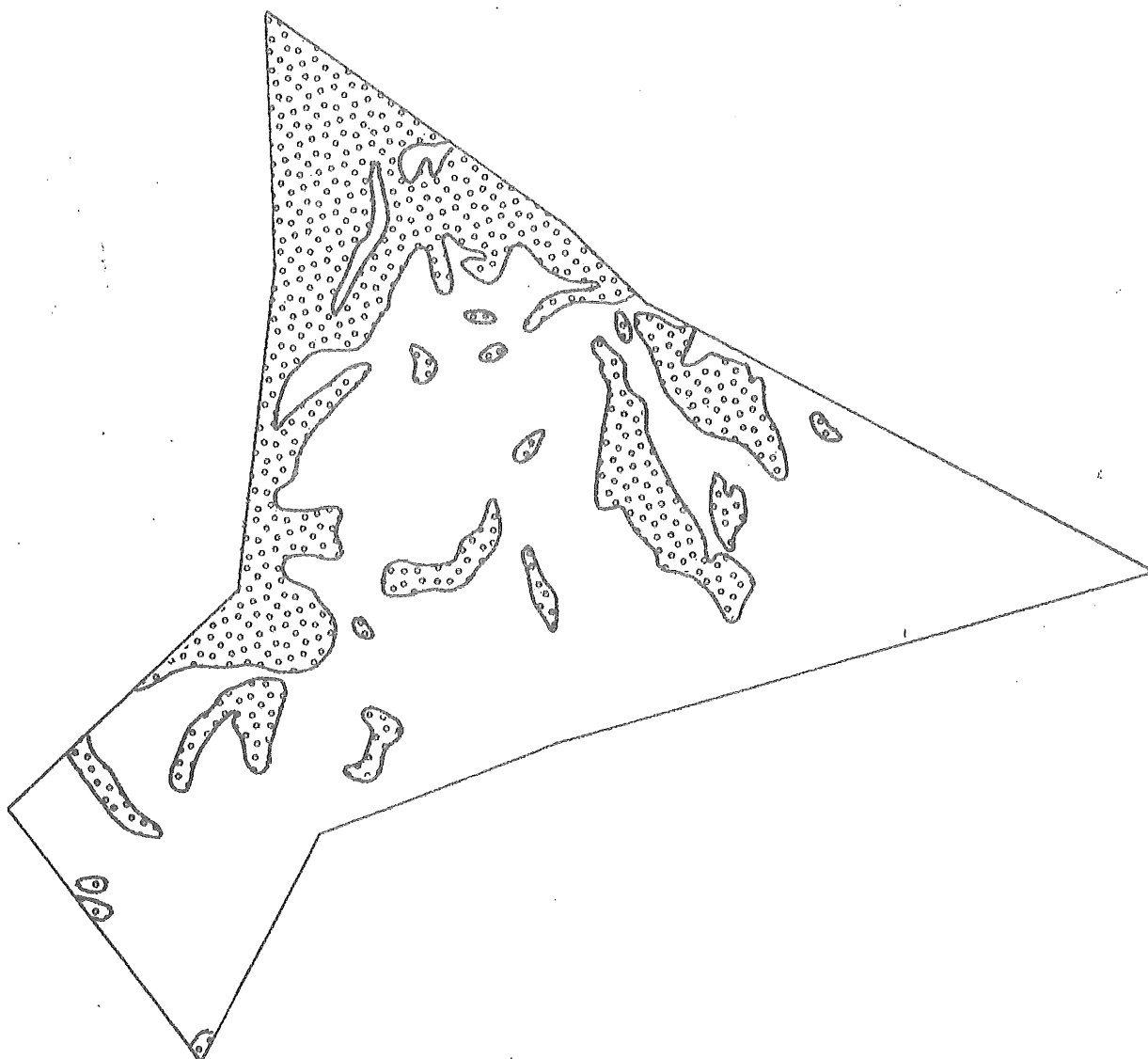
Klassificering. - Grustäkten NNO om Sandäskes bör utan vidare få fortsättas mot S och V. Klass 3.

Avlagringarna V-N om Tippsarve kan delvis brytas, främst dock för husbehov. Täkterna bör placeras in mellan Häggslajvs och gården SSV därom. Klass 3.

Ackumulationen utefter bergsbranten SV om Tippsarve innehåller troligen inga större materialmängder, men bör kunna få utnyttjas. Klass 3.

Avlagringarna N och V om Vänlinge torde innehålla mest finkernigt material. Takt bör om möjligt undvikas där. Klass 3.

Området är olintressant ur regional grusförsörjningssynpunkt.

18. *Tippsarve*

19. MÖLNER

Områdets omfattning. - Området återfinnes på topografiska kartbladen Visby SO och Roma SV. Det begränsas av linjerna Vägskälet 500 m NO Gunilde-Dans-Skogs-vägskälet vid Tass-Väte-Karls-vägskälet 500 m NO Gunilde.

Beskrivning. - Några morfologiska drag som särskilt utmärker området förekommer inte. Största delarna av bladet upptas av strandavlagringar, och det är endast omkring Mästerby och Hejde som andra jordarter förekommer.

Strandavlagringarna bildar jämna ytor och uppvisar i ytan flinkorniga materialsammansättningar. Där grövre fraktioner förekommer är de samlade i vallbildningar.

Förutom strandbildningarna upptar den geologiska kartan en Isälvavlagring norr om Hejde. Den är emellertid svår att med säkerhet urskilja i terrängen och skulle lika gärna kunna vara en strandbildning, även den. Ytligt har dock området en tendens till grövre material än omgivningarna.

De sandiga områdena inom området har utan tvivel avsnitt med grövre material. Sådana avsnitt kan emellertid inte spåras med de till buds stående karteringsresurserna.

Vegetation. - Ungefär hälften av arealen är öppen mark, mestadels odlad. Ett ganska sammanhängande skogsbälte täcker en från sydväst mot nordost riktad

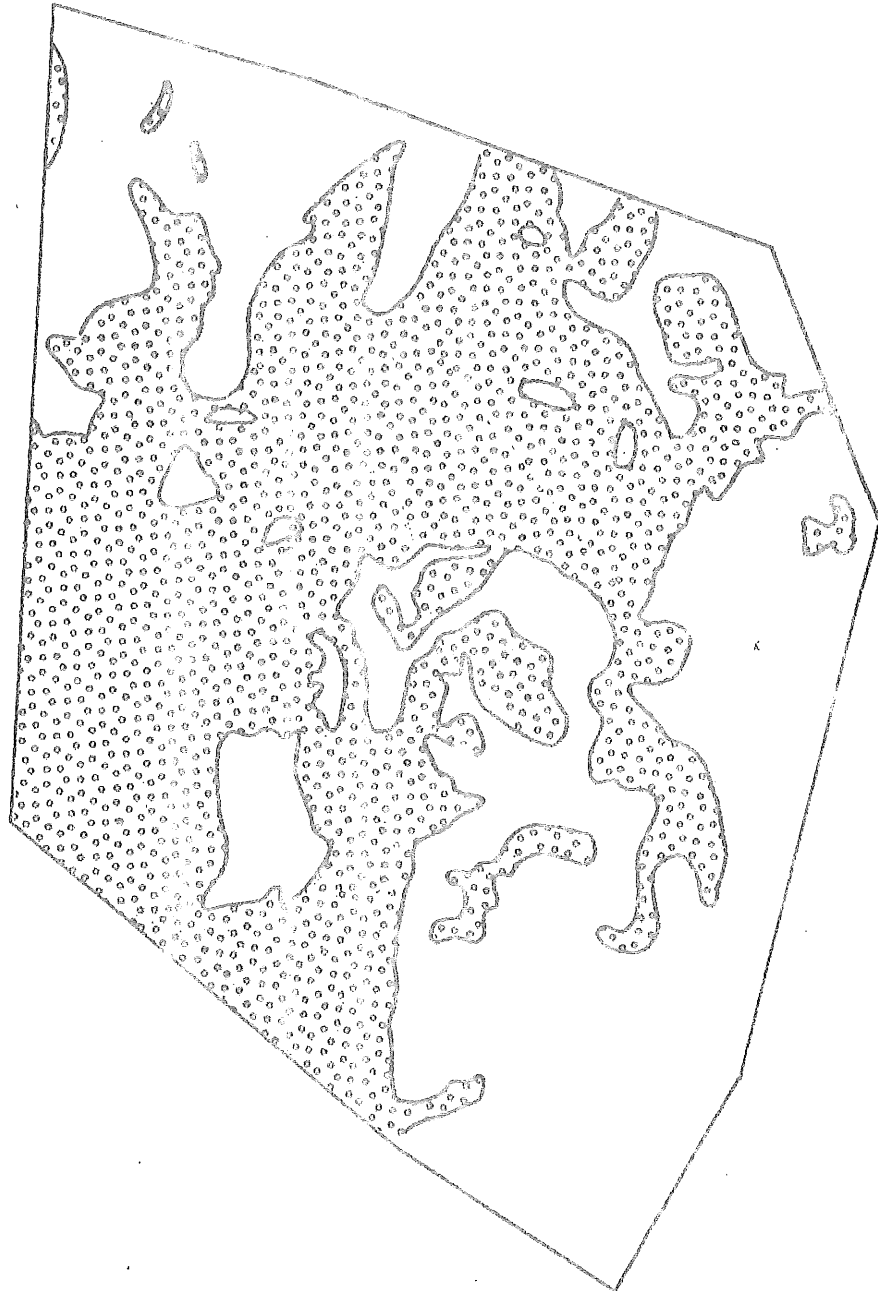
diagonal genom området. Tallskog överväger dessa genomgående ganska sandiga marker.

Bebyggelse och vägar. - Bebyggelsen är främst koncentrerad till Mästerby, Väte och Hejde. De största vägarna genom området begränsar samtidigt detta mot väster och öster. Mellan dem finns några få förbindelser och i den östra delen finns kompletterande vägsträckningar utanför huvudlederna. Ett rikligt nät av brukningsvägar kompletterar bilden.

Fornlämningar. - Fornbyar med husgrunder och gravfält finns vid Sallmunds, Gullarve och Hassle, gravar söder och norr om Mölnar.

Grusbrytning. - Grustäkt i ganska stor skala har förevarit i den förmodade isälvsavlagringen norr om Hejde samt i strandavlagringen norr om M i Mölnar. Något material har dessutom utvunnits vid Gräne, samt i respektive 0,5 km nordost och nordnordost om Ajmunds.

Klassificering. - De båda större täkterna, den norr om Hejde och den norr om Mölnar, kan utan hinder utvidgas. I övrigt torde begränsade möjligheter till nya täkter föreligga. Området har ringa intresse för den regionala grusförsörjningen.

19. Mölner

20. HOGRÄN

Områdets omfattning. - Området återfinnes på de topografiska kartbladen Visby SO, Visby NO, Roma SV, Roma NV o NO. Det begränsas av linjerna Karls-Tomsarve-Myrse-Vallbys-Vall-Levide-Mickels-Isums-Myrände-p. 500 m S Lunda på väg 142-Mästerby-Karls.

Beskrivning. - Hela området har en flack utbildning och intas inte av några större grusiga-sandiga avlagringar utan är framför allt karakteriserade av moränavlagringar och eventuellt leror. Åtskilliga mindre myrmarker torde ursprungligen ha ingått i området.

De båda avlagringarna öster om Hogrän är uppodlade till största delen. De saknar vallbildningar utom på ett avsnitt av den större formationens östra del. I odlingarnas yta finns en hel del grovt material som snarast pekar på någon form av moränbildningar som underlag. I avsaknad av skärningar kan dock inga säkrare karakteristiker av formationerna göras.

Den mindre avlagringen vid Hogrän är en sandbildning som är mycket grund. I nygrävda diken kunde konstateras att den pålagras med bleke och torv på flera ställen samt att den ligger på moränlera.

I södra delen av området finns enligt den geologiska kartan några moränvallar. En av dessa har en höjd av ungefär tre meter över omgivningen och är omkring 200 meter lång. Den består i varje fall delvis av grus och sand.

Vegetation. - Större delen av området är öppet land och odlat. I västra delen finns ett skogsklätt band längs områdesgränsen. Det räcker nästan fram till Hogrän. Ett annat skogsklätt parti finns som ett stråk, ett par hundra meter brett, mellan Gervalds, Källgårds och Isums. Skogen är en blandskog med tall och gran. Dungar med lövträd förekommer. I dungen väster om Mickels finns ett vackert änge. Flera av dungarna upp mot Vall har viss änge-karaktär, men de förefaller inte längre vara hävdade.

Bebyggelse och vägar. - Bebyggelsen är gles. Ett stycke av väg 142 finns på området samt av vägen Atlingbo-Sanda. I övrigt är området försett med ett rikt nät av såväl mindre landsvägar som brukningsvägar.

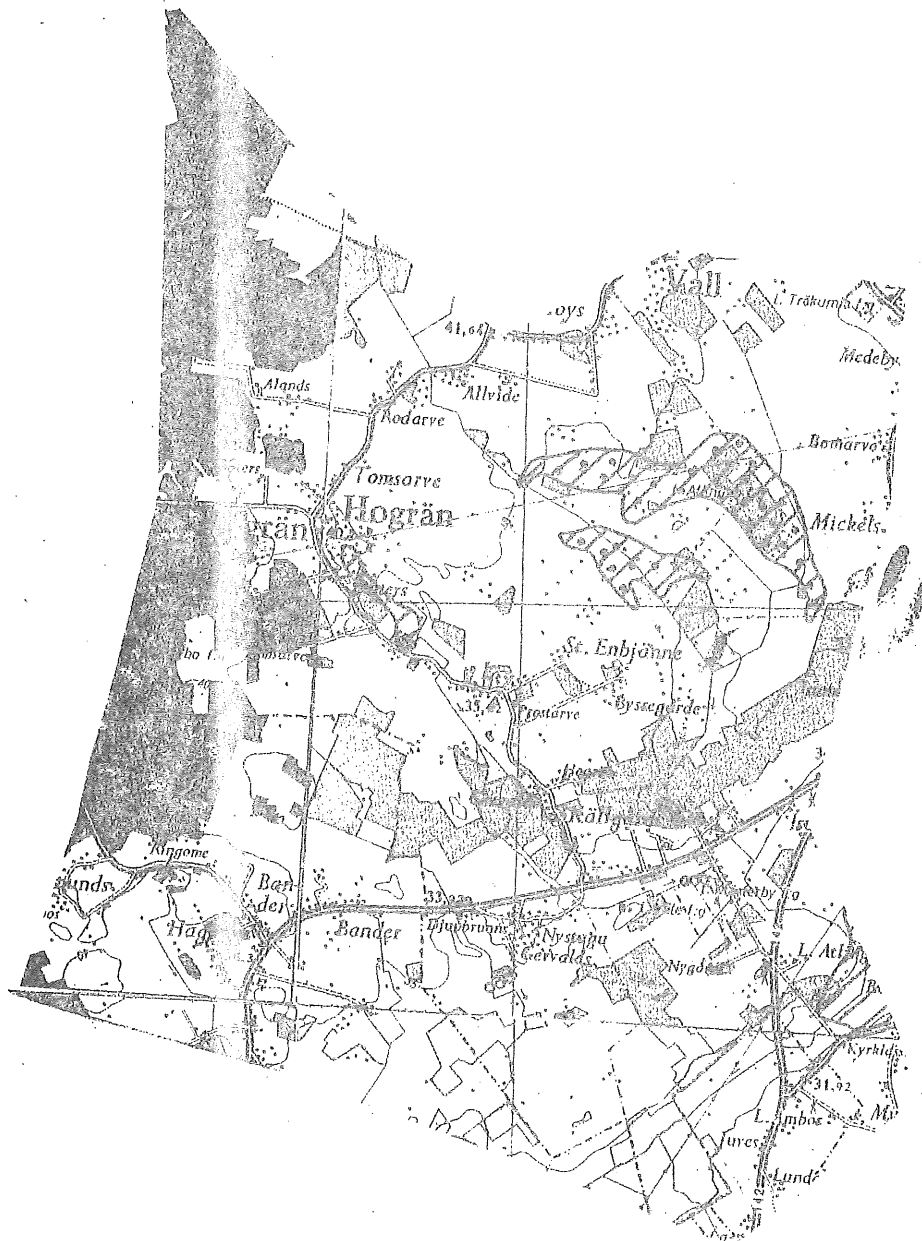
Fornlämningar. - Sydöstra delen av bladet är förhållandevis rikt på fornlämningar, och det finns minst två fornbyar och därtill en ensam husgrund där. Dessutom förekommer gravar spridda inom de icke uppodlade delarna. Några grupper av gravar förekommer omkring Hogrän. Fornlämningar i form av gravar finns även på den enda eventuellt brytningsbara formationen inom området, den som ligger väster om Mickels.

Grusbrytning. - Ingen grusbrytning har iakttagits inom området vid inventeringen.

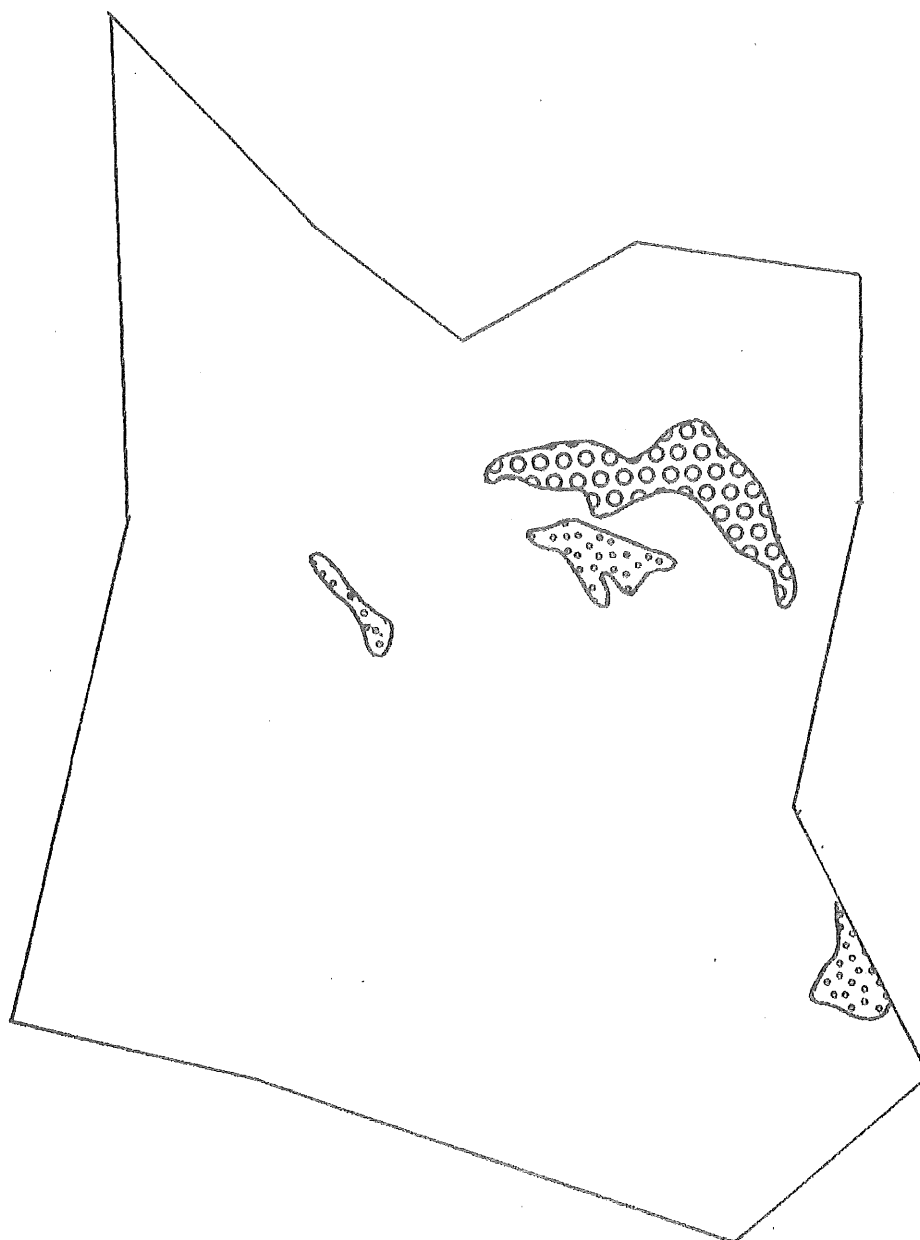
Klassificering. Av landskapliga skäl placeras formationen väster om Mickels i klass 2, återstoden av området klass 3.

Området saknar betydelse både för lokal och regional grusförsörjning.

20. Hogrän

20. Hogrän

21. ÖSTERGÅRDE

Områdets omfattning. - Området återfinnes på de topografiska kartbladen Visby S0 och Visby N0. Det begränsas av linjerna Myrse-Tomsarve-Sallmunds-Karls-Valde-Levide-Övide-Fättingsstol-Gardrungs-Myrse.

Beskrivning. - Om höjdförhållandena inom området betraktas är det ganska enhetligt och tämligen flackt. Mot den norra begränsningen mot område 26 Stenkumla börjar terrängen dock bli mera varierad med uppstickande, oregelbundna bergspartier.

Ancylus-vallen sträcker sig genom området i NV-SO-lig riktning. Den är inte helt sammanhängande, utan saknas i det centrala partiet, och uppvisar i övrigt ett slingrande förlopp. Den är en flack bildning över större delen av sin sträckning och bildar med anslutande sedimentområden en svagt välvd ryggform i landskapet. Materialet varierar från molga till steniga partiklar, med övervikt för finkornigare fraktioner.

I övriga strandsediment inom området dominerar de fina materialen, sand och mo men med insprängda partier grövre fraktioner och då med tendens till vallbildningar.

De största materialmäktigheterna uppvisar Ancylus-vallen med maximalt konstaterade tre meter. Måttliga grova avsnitt (steniga-grusiga) på två till tre meter har observerats. De finkornigaste delarna har vanligen mycket blygsamma mäktighetssiffror.

Vegetation. - Området är helt dominerat av skogspartier. Mindre, odlade bygder förekommer till exempel vid Levde och Östergårde samt i områdets nordöstra hörn.

Blandskog med tall och gran med ställvis inblandning av lövträd karakteriserar skogsområdena. Undervegetationen är ofta örtrik. Försumpade, lövrika skogspartier är vanliga.

Bebyggelse och vägar. - Vägen Visby-Klinte drar genom området. Förutom bruksvägar och åkervägar i de odlade bygderna är vägnätet klart sparsammare än normalt på Gotland.

Bebyggelsen är också sparsam, och den som förekommer är typisk, spridd jordbruksbebyggelse.

Fornlämningar. - Med undantag för en fornborg vid Långmyren i södra delen av området och ett gravfält nära p. 31,00 750 m nordnordväst därom ligger fornlämningarna i anslutning till odlad bygd. Två fornbyar finns i anslutning till Källgårde och Gannarve, och i anslutning till dessa förekommer även gravfält.

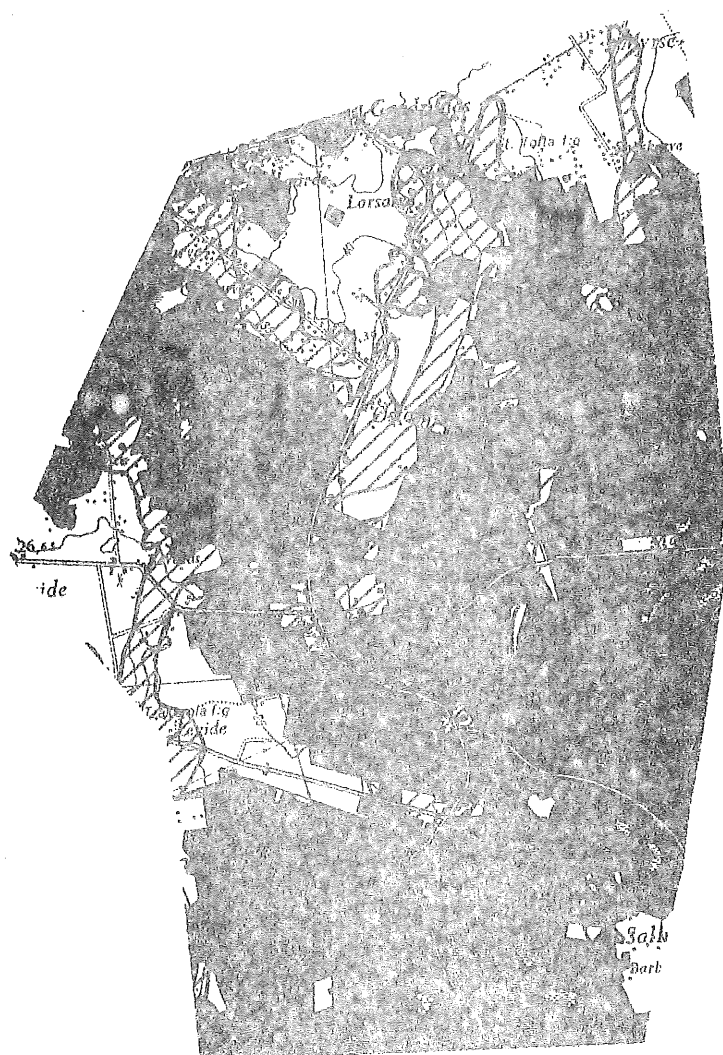
Grusbrytning. - Ingen färsk grusbrytning förslagsläck vid inventeringstillfället. Äldre skärningar finns vid Långmyren i Ancylus-vallen, öster och sydsydost om Sojvide i Ancylus-vallen samt i avlagringen i km nordost om Övide.

Klassificering. - Ancylus-vallen vid Langmyren är vacker och bör om möjligt undantas från täkt. Myrens hydrografi kan för övrigt lätt förändras vid täkt, och fornborgen behöver en ostörd miljö omkring sig. Klass 2.

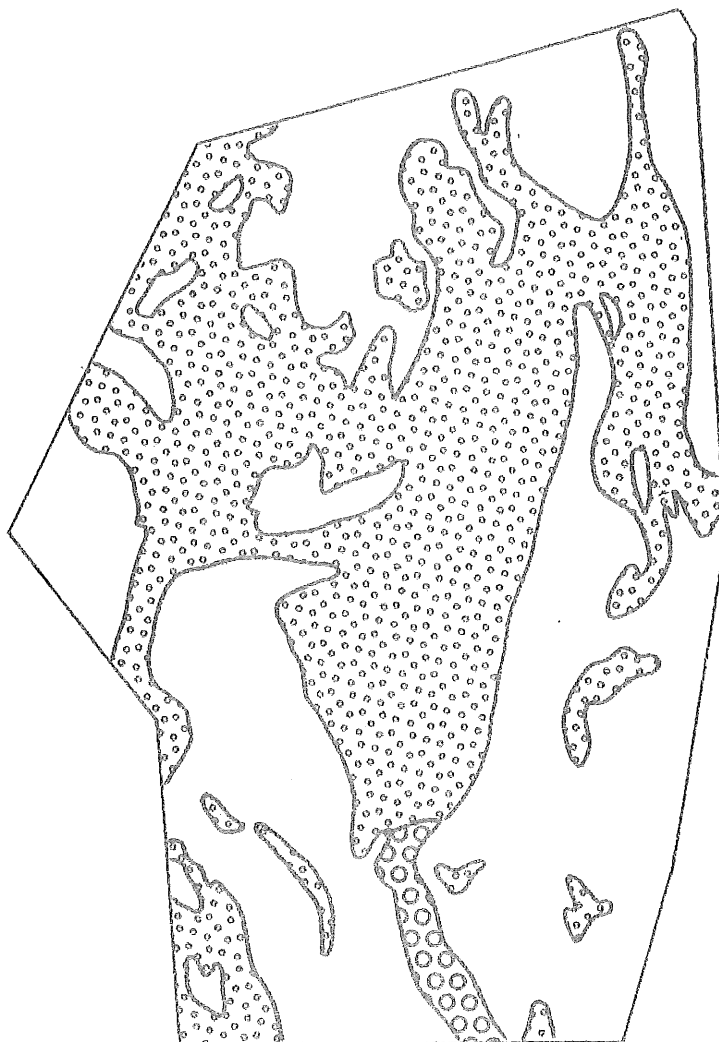
I övrigt talar inga geologiska eller landskapliga skäl för att inte eventuell täktverksamhet skulle kunna medges inom området. Klass 3 för återstoden.

Området torde ha betydelse som reservområde för materialtillförsel av grus och sand till Visby-regionen.

21. Östergårde

21. Östergårde

22. ESKELHEM

Områdets omfattning. - Området återfinnes på topografiska kartbladet Visby NO. Det begränsas av Innjerna Tofta-Övide-Levide-bladkanten S p. 1930-Alvne-Kroks-Tofta.

Beskrivning. - Området är i sin helhet mycket flackt med endast obetydliga upphöjningar i form av svagt utbildade och dåligt framträdande ryggar och kullar. Littorina-vallen sträcker sig i NV-SO-lig riktning genom området. Den är inte särskilt väl utbildad och innehåller av allt att döma övervägande fin-korniga sediment. Detta gäller för övrigt även för övriga avlagringar inom området.

Vid Övide existerar dock en låg, svagt välvd kulle med grusigt-stenigt material i ytan och längre mot nordväst invid den lilla slutna nivåkurvan finns ett sandigt-grusigt svallat material i ytan.

Några större mäktigheter har inte påträffats och är heller inte att vänta inom området.

Vegetation. - Större delen av området är uppodlat och endast dung-artade skogspartier förekommer. Tallskog, enbuskar, ljung och örnbräken är påtagliga inslag i vegetationsbilden som ger intryck av ett igenväxande beteslandskap.

Bebyggelse och vägar. - Den största vägen förbi Eskelhems ka följer Littorinavallen. Längs denna grupperar sig även den huvudsakliga bebyggelse som inte är gårdsbunden. Ett ganska rikt nät av andra vägar finns inom området.

Fornlämningar. - Området är rikt på fornlämningar. Inte mindre än sju bebyggelseenheter från forntiden finns bevarade och antalet gravar och gravfält är mycket stort.

Grusbrytning. - Några obetydliga gropar finns i Littorina-vallen. En yttlig täkt i moränmaterial finns i skogen öster om vägs slutet nordväst om Övide.

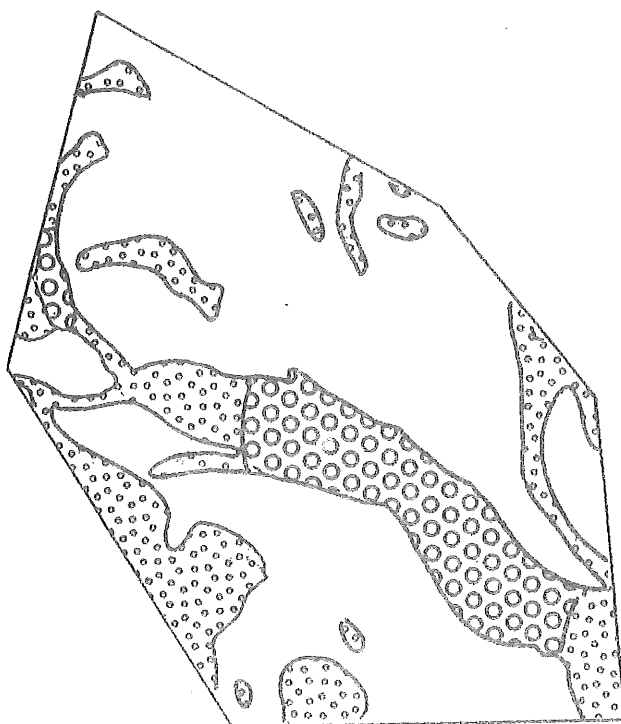
Klassificering. - Littorina-vallen har haft ett avgörande inflytande på bebyggelsens lokalisering. Den är med vägsträckningen ett viktigt element i kulturlandskapet. Dess ingående materialmängder är små. Den föreslås, närmast av landskapliga skäl, få klass 2.

Återstående delar av området klass 3.

Ur grusförsörjningssynpunkt har området endast mycket lokal betydelse.

22. Eskelhem

22. *Eskelhem*

23. TOFTA

Områdets omfattning. - Området återfinnes på det topografiska kartbladet Visby NO. Det begränsas av linjerna Stavsklint-Dyple-Kroks-Gnåsvärd-Nyrevs-udde-Stavsklint.

Beskrivning. - Vid Stavsklint i områdets norra del kommer en hög och vacker klintbildning in från nordost och fortsätter i riktning mot Blåhäll och ett stycke vidare mot sydväst. Strax nordost om Blåhäll delar klinten upp sig i ett par avsatser, varav den ena går närmast stranden och den andra viker av ett stycke inåt land. Speciellt vid skjutbanan alldeles nordost om Blåhäll är klinten mycket vacker.

Från Blåhäll mot områdets södra begränsning i söder sker en utflackning av området mellan stranden och Ancyclus-vallen. Ytan faller emellertid inte alls jämnt utan nivåminskningen sker stegvis i avsatser. Inom delar av detta parti har mycket vackra strandvallsystem utbildats, såväl i de västra delarna som i delarna vid Skämmingsbacke och upp emot Rangvalds. På strandavlagringarna (vallarna) har höjder av 3-3,5 m uppmätts.

Inom områdets södra del uppvisar terrängen inga tvära förändringar utan ytan är flack med mjukt välvda former (kullar och ryggar). Littorina-vallen är i denna del av området en lång utflackad bildning som i huvudsak byggs upp av finkorniga sediment och som är omgiven av flack, bitvis sumplig terräng.

I områdets sydöstra hörn ligger en isälvsavlagring, som framträder mycket markerat i den i övrigt flacka terrängen. Dess sydöstra del utgöres av en bred och flack bildning utan några egentliga klara begränsningar som ändå är morfologiskt mycket väl framträdande. Mot nordväst blir avlagringen mera ryggformad med en bredd av 25-30 m och med en höjd av ca 2,5 m (mätt från öster).

Den svagt kuperade terrängen fortsätter mot norr ungefär till Tofta ka. Inte heller vid Rangvalds finns några egentliga höjdskillnader. Något större variationer blir det emellertid väster om Hojgardsmyr. Norr om denna är terrängen återigen mera utflackad även om det finns kullar, ryggar och sänkor där.

Förutom Hojgardsmyr finns ytterligare en större myr inom området, nämligen Nasume myr. Båda var vid inventeringstillfället rika på vatten och fåglar, och bland annat observerades två sångsvanar i Hojgardsmyr.

Den geologiska kartans uppfattning om fördelningen av olika avlagringar förefaller stämma väl inom detta område. Det förekommer dock åtskilligt med grovt material inom de som finkorniga angivna formationerna (t.ex. inom de odlade ytorna) norr om Kap. Ytan är där oregelbunden med låga kullar och ryggar. Det skulle här kunna vara fråga om morän-topografi i stället för sedimentära bildningar. Utbredningen av radsedimenten på ömse sidor om Littorina-vallen kan knappast stämma i alla punkter.

Vegetation. - Stora delar av området intas av öppna landskapstyper. Alla dessa är emellertid inte odlade marker utan alvarliknande partier och myrar intar betydande arealer. Skogklädda områden domineras av tall med blandskog med gran i fuktigare delar. På själva skjutfältet samt nära Blåhäll observerades flera idegranar.

Bebyggelse och vägar. - Skjutfältet har givetvis helt förändrat såväl vägdragningar som bebyggelsens fördelning. Jag finner därför ingen anledning att närmare beskriva den.

Vid Kap finns ganska mycket fritidsbebyggelse. Fast bebyggelse är framför allt koncentrerad till Tofta ka:s närhet. Även där påträffas en del fritidshus.

Fornlämningar. - Som vanligt grupperar sig de kända fornlämningarna omkring den bevarade bebyggelsen. På området finns tre fornbyar med tillhörande gravfält samt dessutom stor gravrikedom men utan registrerade husgrundskomplex i det södra avsnittet.

Grusbrytning. - Gamla grunda täkter i mest flinkornigt material finns i Ancyclus-vallen nordväst om Licksarve. En liten grop finns i avlagringen söder om s i skjutfält (intill stigen). Täktverksamhet förekommer i anslutning till skjutbanan nordost om Blåhäll. Gamla gropar finns intill vägen norr om ng i Rangvalds i grovt material. Stor täkt finns sydväst om R i Rangvalds. Andra täkter finns nordväst om Fallbackskog, väster om Skämmingsbacke, sydväst om Marsängen, västsydväst Tofta, sydväst

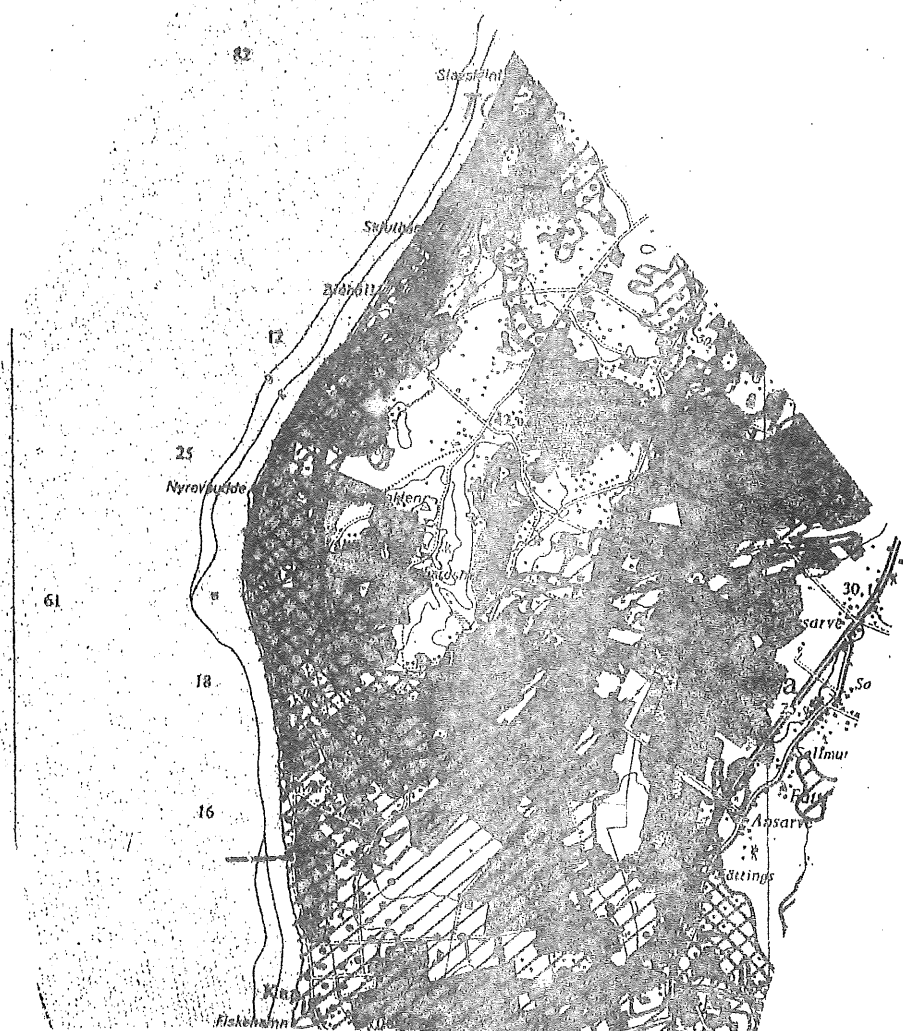
Blåhäll och på ett flertal andra ställen (smågröpar). Täkterna i stranden utefter sträcka Stavsklint-Kap bedöms som särskilt svåra ur landskapsbildssynpunkt.

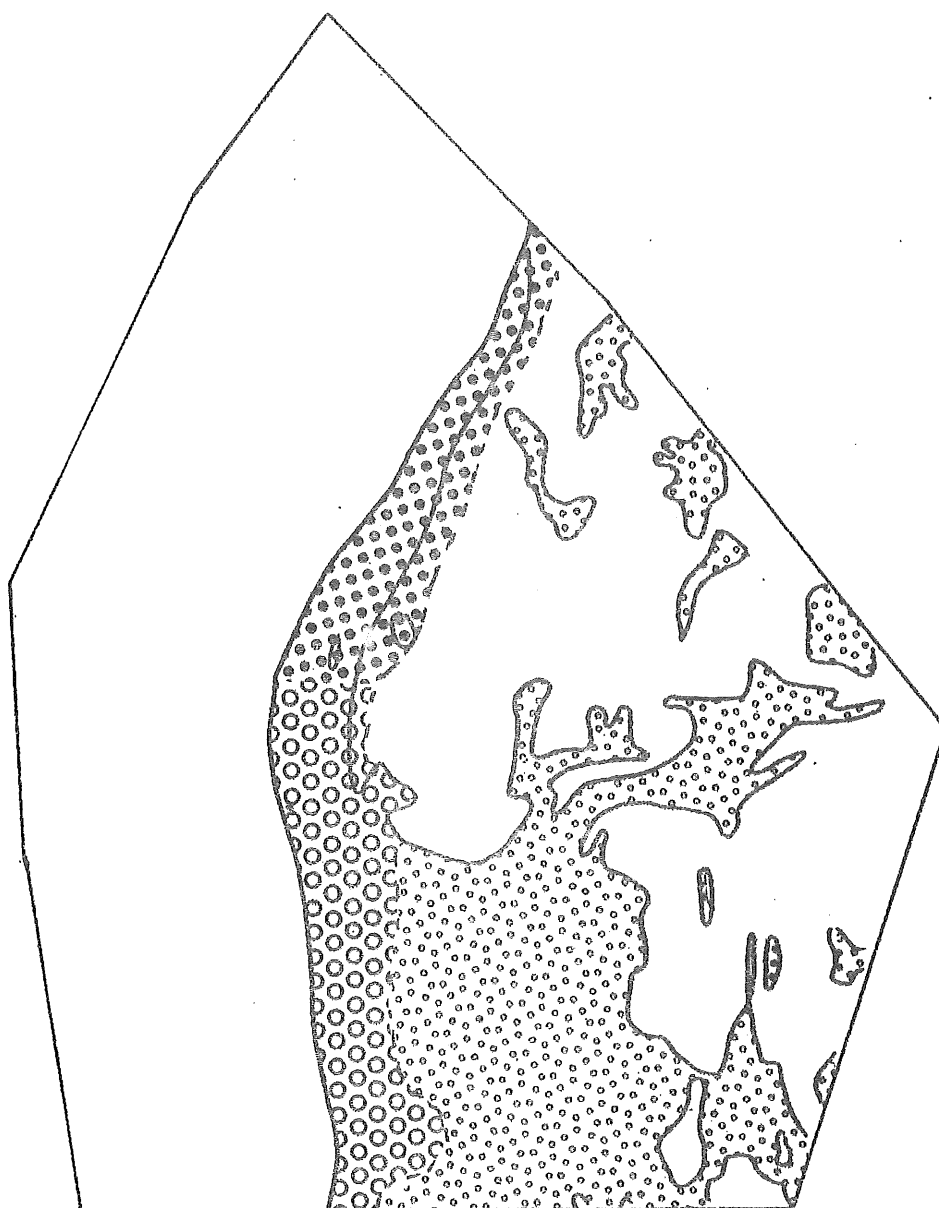
Klassificering. - Avsnittet från Stavsklint till Nyrevsudde är ett utomordentligt vackert klintparti. Klass 1. Återstoden av kuststräckningen ned till Kap är också i hög grad skyddsvärt men ligger inte i samma klara "riks-klass" som det föregående avsnittet. Klass 2. De inre delarna av området klass 3. Man bör emellertid från andra grunder överväga skydd av de båda viktiga myrmarkerna Hogardsmyr och Nasume myr.

Såväl myrarna som stränderna bär tyvärr allt annat än trevliga spår av den militära verksamheten. Det är angeläget att någon militär myndighet uppmärksamgöres på områdets höga skyddsvärden och uppmanas utarbeta plan för hur man skall kunna begränsa den skadliga inverkan i framtiden.

Området innehåller utan tvekan vissa materialmängder som kan ha betydelse för Visby-regionens grusförsörjning.

23. Tofta

23. Tofta

24. St.HOME

Områdets omfattning. - Området återfinnes på det topografiska kartbladet Visby NO. Det begränsas av linjerna Martille-Forse-Fäddingsstol-Övide-Sallmunds-Dyple-Norrgårde-1 km väster om Martille-Martille.

Beskrivning. - Inom området är terrängen ganska flack, och inga större nivåskillnader förekommer. Stora delar täcks av strandavlagringar, som emellertid endast i enstaka fall visar någon vallmorfologi eller överhuvudtaget några speciella ytformer. I områdets södra del återfinnes inom ett avsnitt Ancylus-vallen, som större delen av sin sträckning har en bredd av mellan 25 och 30 meter och en höjd av omkring 2 meter eller något mindre. Närmast öster om väg 140 är bredden något större, och den når där kanske 50 meters bredd. Dess dimensioner inom området är alltså ganska blygsamma.

I Ancylus-vallen liksom i några andra partier strandavlagringar öster om väg 140 uppvisar ytan grusiga-steniga yttjordarter. Det normala är emellertid sandiga sådana.

Mäktigheten i de flacka strandavlagringarna är i det närmaste okänd, och den torde variera en hel del över området, beroende bland annat på den underliggande berggrundens ytformer. I Ancylus-vallen närmast öster om väg 140 är emellertid sedimentdjupet uppmätt till minst 2,5 m.

Väster om väg 140 finns enligt geologiska kartan vidsträckta grusförande avlagringar. Dessa har i så fall utbildats utan några dem utmärkande ytformer och då skärningar inte har påträffats är dessa upplysningar omöjliga att bekräfta. Mäktigheterna kan emellertid inte vara särskilt stora. I de ytliga skikten förekommer nästan undantagslöst sand och mo, och under dessa skall alltså grövre material förekomma.

Berggrundsmorfologin är av allt att döma mycket oregelbunden, och berg träder flerstädes i dagen. Ganska stor frekvens myrar, men mindre sådana, karakteriserar vidare området.

Vegetation. - Området är till största delen skogklätt och odlade bygder förekommer framför allt i anslutning till Dyple och till Home-gårdarna.

I skogspartierna dominerar tall-granskog och inom stora avsnitt utgör enbuskar en viktig del av vegetationen som undervegetation.

Bebyggelse och vägar. - Bebyggelsen är gles och vägnätet är likaså ganska glest. Väster om väg 140 vidtar militärt övningsområde.

Fornlämningar. - Fornlämningarna ligger samlade i anslutning till de odlade bygderna, vid Östergårde, Livrejänge och Martile. Med undantag för ett gravfält vid Dyple ligger gravar och husgrundskomplex tillsammans eller nära varandra vid de angivna platserna.

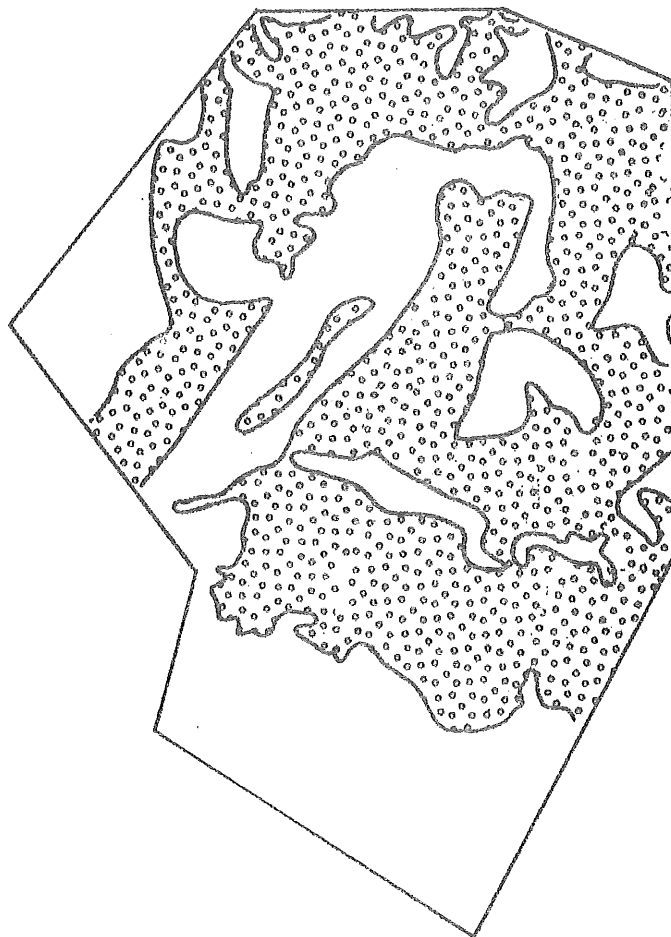
Grusbrytning. - Nordost om Dyple finns flera äldre täkter och dessutom en som ännu används, glissningsvis en husbehovstäkt. Smärre gamla grusgropar finns dessutom litet varstans, t.ex. invärd väg 140 sydväst om Martille.

Klassificering. - Hela området klass 3.

Området får på sin höjd betydelse för täckande av husbehoven.

24. St. Home

24. *St. Home*

25. ALLHAGE

Områdets omfattning. - Området återfinnes på topografiska kartbladet Visby NO. Det begränsas av linjerna Lillkling-Botmunds-Bjärs-Forse-Martille-1 km väster om Martille-0,5 km norr om Norrgårdestavskling-Lillklint.

Beskrivning. - Den vackert utbildade klinten fortsätter från söder på hela området mot nordost. Innanför klinten kommer en ganska kuperad terräng som är speciellt bruten i det norra avsnittet. Terrängen når upp till ca 80 m i de högsta partierna, som återfinnes i områdets södra del. Littorina-gränsen är utbildad som ett abrasionshak i klinten medan Ancylus-gränsen endast delvis är utbildad som en vall; delvis är den utbildad i berg men den är också osäkert belagd inom delar av området.

Mellan själva kustklinten och inlandsklinten omkring 45-metersnivån finns ett stort antal myrar. I de centrala höjdpartiet förekommer åtskilliga strandvallar, delvis sammanhängande över långa sträckor, delvis i kullar och ryggar med mera oklara samband.

Berggrundens morfologi har verkat lokalisering på avlagringarna och man kan ibland se hur berggrundsribbor har påverkat utbildningen av vallarnas höjd. Materialet i de högre vallarna, kullarna och småryggarna består i hög grad av grövre partiklar medan de flackare strandsedimenten i anslutning till dem består av övervägande finkorniga jordarter.

Vegetation. - Inom området överväger skogklädd terräng med en blandning av tall och gran. Inslag av löv förekommer men är mycket underordnad barrskogen. Stora arealer är försedda med en undervegetation med mycket enbuskar, örnbräken, ljung och gräs, en öppen lgenväxande kulturlandskapstyp.

Bebyggelse och vägar. - Det finns få gårdar inom området och ett stort antal småvägar existerar. Inom skjutfältet är dessa ofta svårt sönderkörda efter att ha trafikerats av tunga fordon under regnperioder.

Fornlämningar. - Fornlämningarna är framför allt koncentrerade till östra områdesdelen och bygden omkring Suderbys och Martille. En husgrundsgrupp finns i Burshagen, en annan nordväst om Martille och en enstaka husgrund sydost om Suderbys.

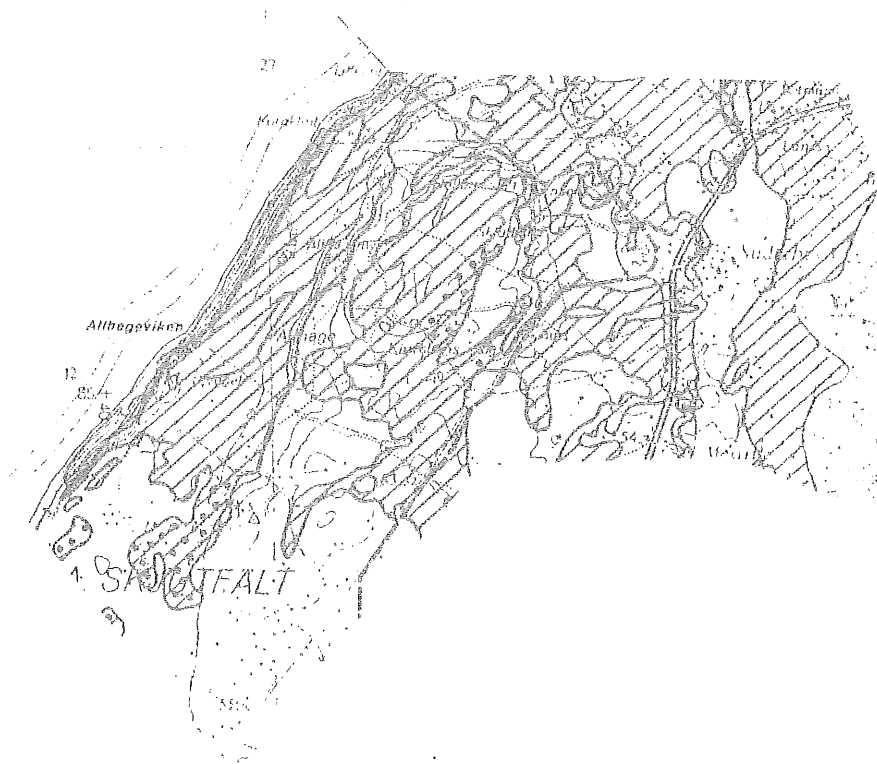
Grusbrytning. - Sådan har förekommit i Ancylusvallen intill Allhagemyr, i strandvallar öster till sydost om Allhagemyr, ca 0,5 km väster om Burs (största grustaget i området) samt i området vid Klurvstajns.

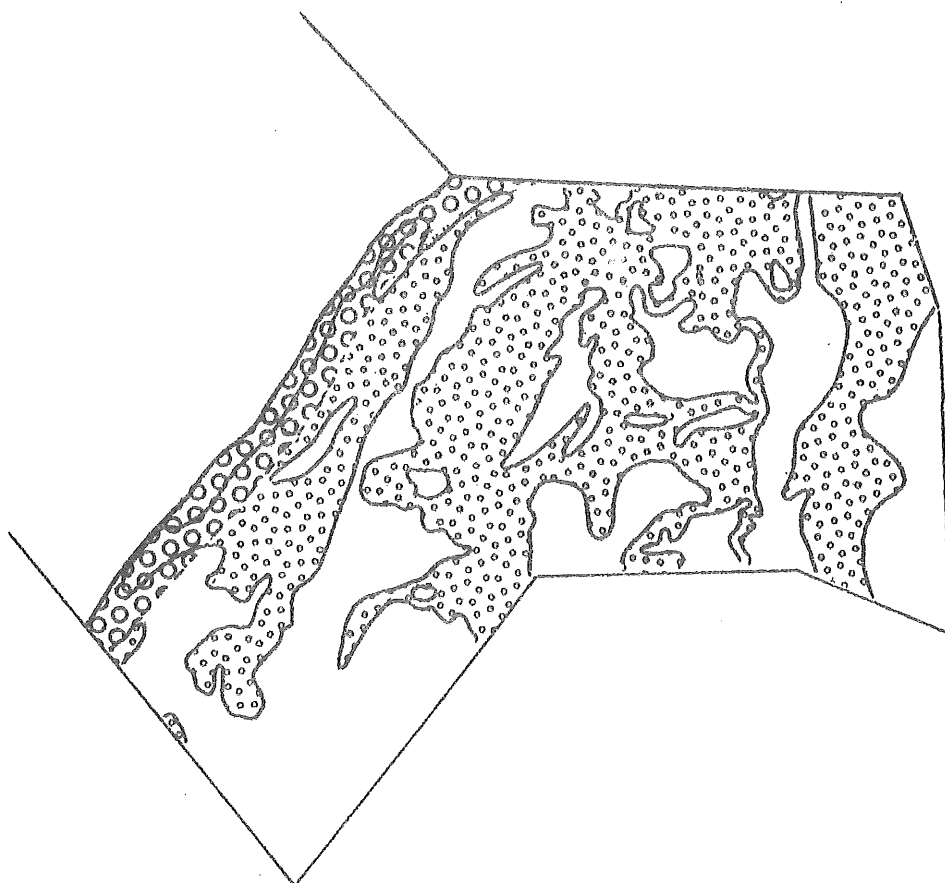
Vid inventeringstillfället återfanns vidare betydande mängder plåtskrot (bil delar o dyl) ca 0,5 km nordost om Stavsklint.

Klassificering. - Kustkylnten och de grusiga avlagringarna i anslutning till denna klass 1. Övriga områdesdelar klass 3.

Inget tyder på att området har potential som stor grustillgång för Visby-regionen.

25. Allhage

25. *Allhage*

26. STENKUMLA

Områdets omfattning. - Området återfinnes på det topografiska kartbladet Visby NO. Det begränsas av linjerna Gottskalk-Ingvars-Gardsungs-Fäddingsstol-Forse-Bjärs-Stenstugu-Karlslund-Gottskalk.

Beskrivning. - Från de flacka områdena i söder och öster höjer sig terrängen med en mycket välmarkerad formförändring, delvis i stegvisa små klintstråk, mot väster. Det når i höjdstråket från Acklunds-kulle i sydväst till Gottskalks i nordost höjder över 75 meter. Väst till nordväst om detta stråk flackas terrängen ut. Höjdstråkets begränsning följer ingen rät linje utan är mycket oregelbunden och sönderskuren av ett flertal skisälvsdalar, som är utbildade som breda, tämligen djupa fåror i berget med ofta mycket branta, nästan lodräta begränsningar åt sidorna. Enligt beskrivningen till den geologiska kartan finns det isälvsmaterial på botten av dalarna.

Sydost om Slon finns det ytterligare en isälvsformation enligt den geologiska kartan. Den består av en låg (inte mer än tre meter hög) rygg som är rundad.

Förutom detta förekommer vidsträckta ytor med strandavlagringar, som till betydande delar består av grus och sten. I avlagringen söder om Gottskalk har en del strandvallar utbildats, i allmänhet dock ganska låga. Mellan dessa vallar är sedimentdjupet blygsamt eller saknas helt. Även vid Slon förekommer strandvallar och förhållandena i övrigt

är ungefär desamma som de ovan beskrivna. De grus- och stenförande avlagringarna fortsätter i ett stråk intill Stenkumlavägen ända ned till vägkorset vid Stenkumla ka. Vid Acklunds-kulle och Fättingsstol finns ytterligare en strandbildning som närmast får uppfattas som en lä-avsättning i förhållande till den där uppstickande berggrundskullen. Djupet på dessa strandavlagringar varierar, men djup på intill tre meter har kunnat mätas upp, öster om Slon omväxlar strandbildningar med uppstickande berggrundspartier.

Strandavlagringen nordväst om Stenkumla liksom den syd till sydväst om Västerhejde består av flinkorniga sediment, sand och mo, där mofraktjonen ofta dominerar. En viss inblandning av grövre material förekommer emellertid, som i östra delen av avlagringen söder om Västerhejde. I den södra bäcken framträder ett material som består av sand och sten. Söder om bäcken ligger en mindre höjd med sandig-grusigt material i ytan.

I sydvästra delen av avlagringen är fördelningen av de flinkorniga sedimenten mycket ojämn genom att uppstickande berg och moränytor omväxlar med strandsedimenten. Mot öster blir dock avlagringen mera sammanhängande, men där är stora ytor myrklädda till följd av dåliga dräneringsförhållanden. Djupet på dessa flinkorniga avlagringar torde variera en hel del, från uppskattningsvis några decimeter till inemot två meter som mest.

Vegetation. - Den övervägande delen av området är skogtäckt med blandad tall-gran som dominerande trädslag och med rika inslag av lövskog i fuktigare avsnitt. Ställvis ger området intryck av att vara

ett igenväxande beteslandskap med en buskig undervegetation där enbuskar spelar en stor roll. Odlade områden vid Västerhejde och Stenkumla,

Bebyggelse och vägar. - Den mesta bebyggelsen har samlats längs vägsträckan Stenkumla-Gårdrungs. Vidare finns gårdssamlingar vid Ingwards, Stenstugu i Västerhejde, Gottskalk och Bertels. I övrigt förekommer enstaka gårdar och hus.

Förutom de större vägarna, väg 142 och Stenkumlaväg, finns några mindre vägar av varierande beskaffenhet. Endast i mindre utsträckning kan avlagringar sägas beröras av de viktigare vägstråken.

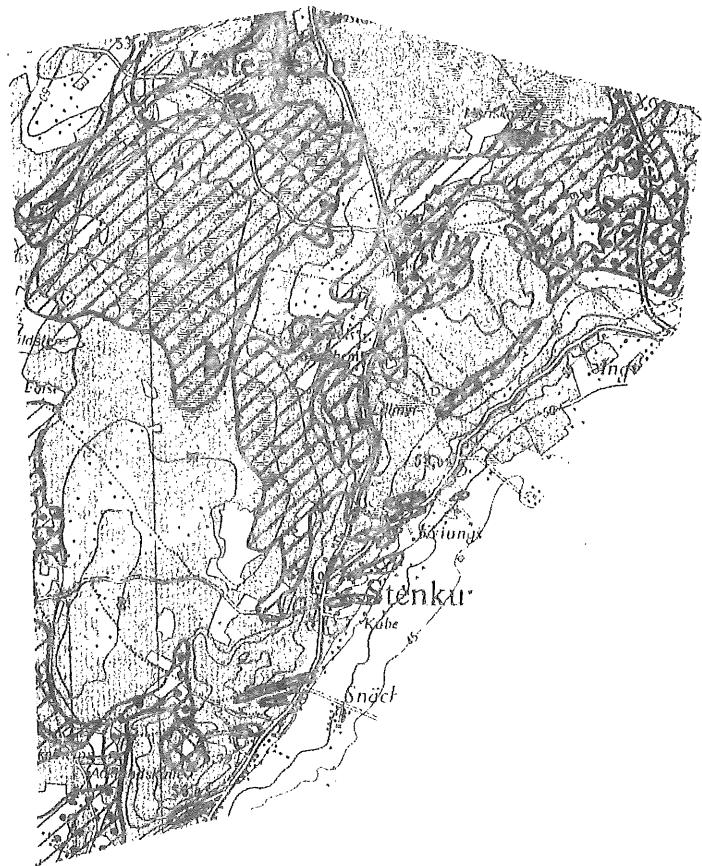
Fornlämningar. - Fornlämningarna är knutna till de nu odlade bygderna och de påverkar i stort sett inte de avlagringar med sand och grus som finns inom området. Omkring Stenkumla är antalet fornlämningar klart störst. En husgrundsgrupp finns i Västerhejde.

Grusbrytning. - Inom detta området finns det en rad grustäkter av varierande storlek och ålder. Sydost om Slon finns ett par grustag varav ett mycket stort, areellt sett. Det finns flera gropar vid Bertels och fram mot Stenkumla kyrka, ett ganska stort tag vid Acklundskulle samt en del inte fullt så stora täkter väst till sydväst därom.

Klassificering. - De s k Isälvsdalarna bör skyddas för all exploatering, inklusive täkt. Klass 2. I övrigt klass 3.

Området har viss betydelse för Visby-regionens grusförsörjning.

26. *Stenkumla*

27. TRÄKUMLA

Områdets omfattning. - Området återfinnes på de topografiska kartbladen Visby NO samt Roma NV och NO. Det begränsas av linjerna Follingbo-Kallings-Akebäck-Levide Vall-Vallbys-Myrse-Bertels-Ingvars-Traume-Follingbo.

Beskrivning. - Från den delvis klintartade sluttningen nedanför vilken områdets väst-nordvästliga begränsning löper utbreder sig en mot ost-sydost tämligen flack yta utan några större nivåskillnader. Inom detta område förekommer ett par ganska flacka och utbredda strandavlagringar, dels öster om Stenkumla, dels sydost om Träkumla. Den förstnämnda har en mycket flack yta och uppbyggs av fin-korniga sediment, mo och sand. Även den andra avlagringen består till stora delar av sand, men det finns dessutom i den östra halvan ett i ytan grusförande parti. Här, liksom på stenkumlaavlagringen, saknas någon utbildad strandvallsmorfologi. Avlagringens potential som grusproducent är mycket svårbedömd eftersom egentliga skärningar saknas. Att det i ytan förekommer ett av sand, grus och sten bestående material är emellertid klart, men vilka djup denna avlagring kan ha, och vilka delar av den som ur grundvattensynpunkt sedan kan utnyttjas för grustäkt är omöjligt att avgöra utan ingående undersökningar. Det kan i och för sig vara fråga om ett tunnt svallgrusskikt.

Vegetation. - Huvudparten av området är skogklädd. Odlade bygder finns runt Stenkumla, Träkumla, Kyse-Linhatte-Kvle, Akebäck samt St.Kallings. Den skog

som förekommer domineras av tall med ställvis kraftiga inslag av gran.

Bebyggelse och vägar. - En gles bebyggelse karakteriserar området. Den mesta bebyggelsen är koncentrerad utefter de båda viktigaste vägarna, väg 142 genom det centrala partiet och vägen över Åkerbäck i den östra kanten. Inom de odlade områdena finns ett rikt nät gärdsvägar medan skogsområdena är relativt fattiga på farbara vägstråk.

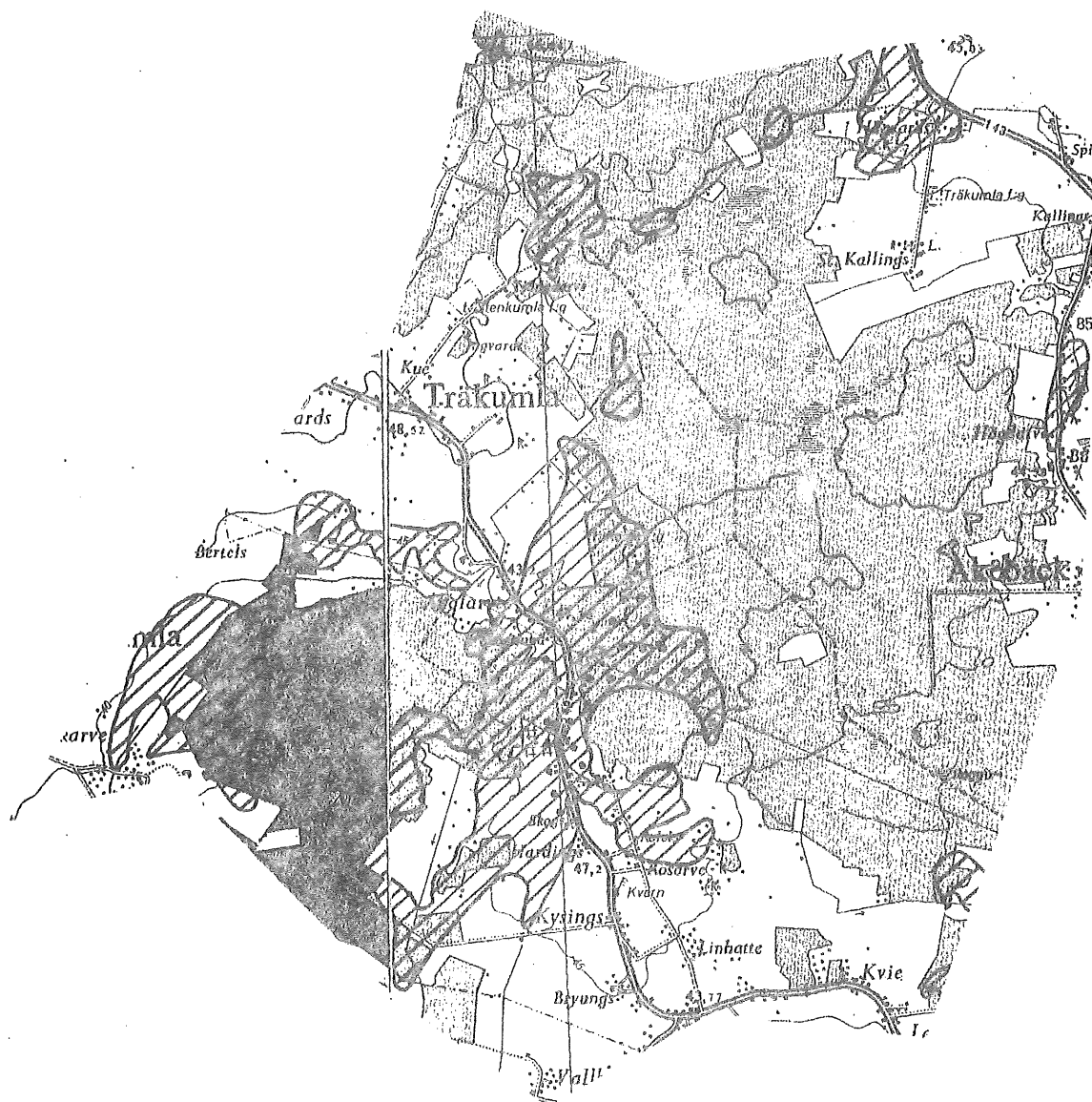
Fornlämningar. - Särskilt i de nordligaste delarna av området är gravrikedomen påfallande. Överhuvud taget finns emellertid åtskilliga fornlämningar inom de eventuellt brytvärda avlagringarna, vilket gör dem något mindre attraktiva. Fem husgrundsgrupper finns även, men av dem ligger endast en så att den kan påverka en grusavlagring.

Grusbrytning. - Ingen nämnvärd grusbrytning förekom inom området vid inventeringstillfället.

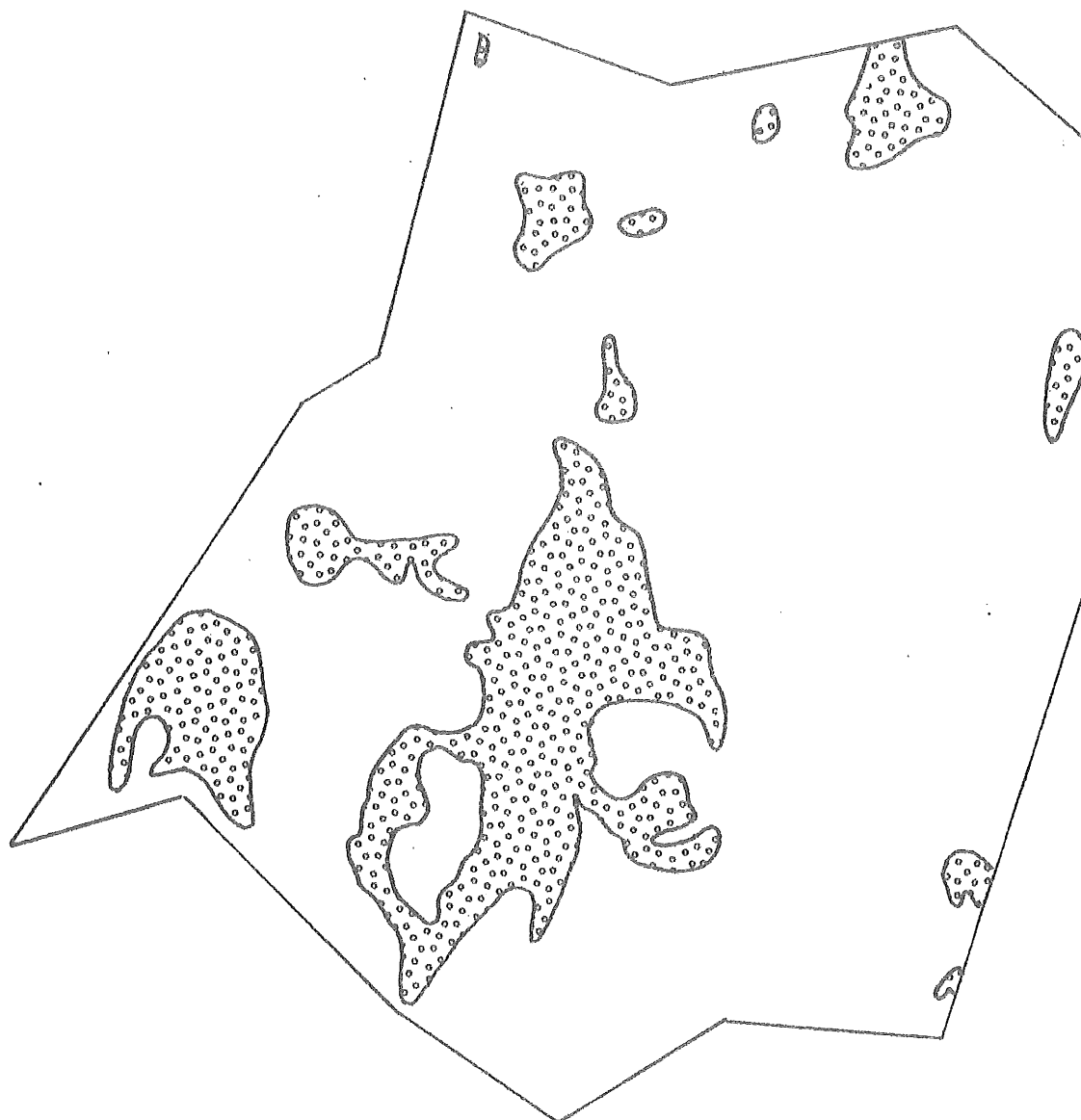
Klassificering. - Hela området har bedömts med klass 3.

Området har endast betydelse för lokal grusförsörjning.

27. Träkumla

27. Träkumla

28. VIBBLE

Områdets omfattning. - Halsjärnet-Kohagen-Sigrajs-Bjärs-Forse-Martille-Suderbys-Botmunds-Lillklint-Axelsro-Halsjärnet.

Beskrivning. - Den på område 25 beskrivna kustklinten fortsätter med smärre avbrott genom hela detta avsnitt av kusten och är bitvis utbildad med ett par tydliga avsatser. Littorina-gränsen är utbildad som ett erosionshak i klinten, ibland med mindre strandvallsbildningar i anslutning till haken. Ancylus-gränsen, däremot, utgörs av en mer eller mindre påfallande strandvall som ligger strax öster om klintkrönet, och har ett påtagligt grovt material där skärningar kunnat studeras.

Öster och sydost om Ancylus-vallen är ytan flack men med uppstickande kullar och ryggar med rundade och mjuka former. Dessa ytformer förefaller vara täckta av moränmaterial, som emellertid alltid är svallat i ytan och ibland till tämligen stort djup. På de flacka ytorna mellan kullarna och ryggarna dominerar strandsediment, sandiga och moiga avlagringar.

I den sydvästra delen finns enligt den geologiska kartan en isälvsavlagring som är utbildad med en svagt välvt ryggform. Dess karaktär av isälvsavlagring i primärt läge är emellertid mycket tveksam.

Nära Ygne finns grusiga och ibland steniga avlagringar på olika nivåer i klinten, klapperstrandvallar med huvudsakligen lokalt bergartsmaterial som innehåll.

I klintarna förekommer på flera ställen läckage av grundvatten och enligt uppgift av ortsbefolkningen är vattnet utanför klinten sydväst om Ygne mycket kallt, även sommartid, vilket tyder på ett större grundvattenläckage just där.

Vegetation. - Ungefär 50% av området är skogbevuxet och uppvisar blandskog av gran och tall och med markerat inslag av enbuskar i undervegetationen, särskilt nära kusten.

Bebyggelse och vägar. - Från Ygne till Kneippbyn förekommer en tät fritidshusbebyggelse på varierande avstånd från stranden. I norr når området in i Visbys tätbebyggelse. Vid Vibble har tämligen tät bebyggelse uppstått liksom mot sydväst utefter väg 140.

Huvudvägarna 140 och 142 genomkrossar området, och ett rikt förgrenat nät av småvägar av synnerligen växlande kvalitet förekommer, inte minst inom det militära övningsområdet vid Visborgsslätt.

Fornlämningar. - Fornlämningar förekommer allmänt inom området. Fornbyar, i form av husgrundskomplex, påträffas vid Lillängen och vid te i Stenkumla f:9. Vidare förekommer stensträngar (vastar) norr om nd i Botmunds samt öster om Kneippbyn. Två större gravfält finns öster om Axelsro samt vid Hunnelund.

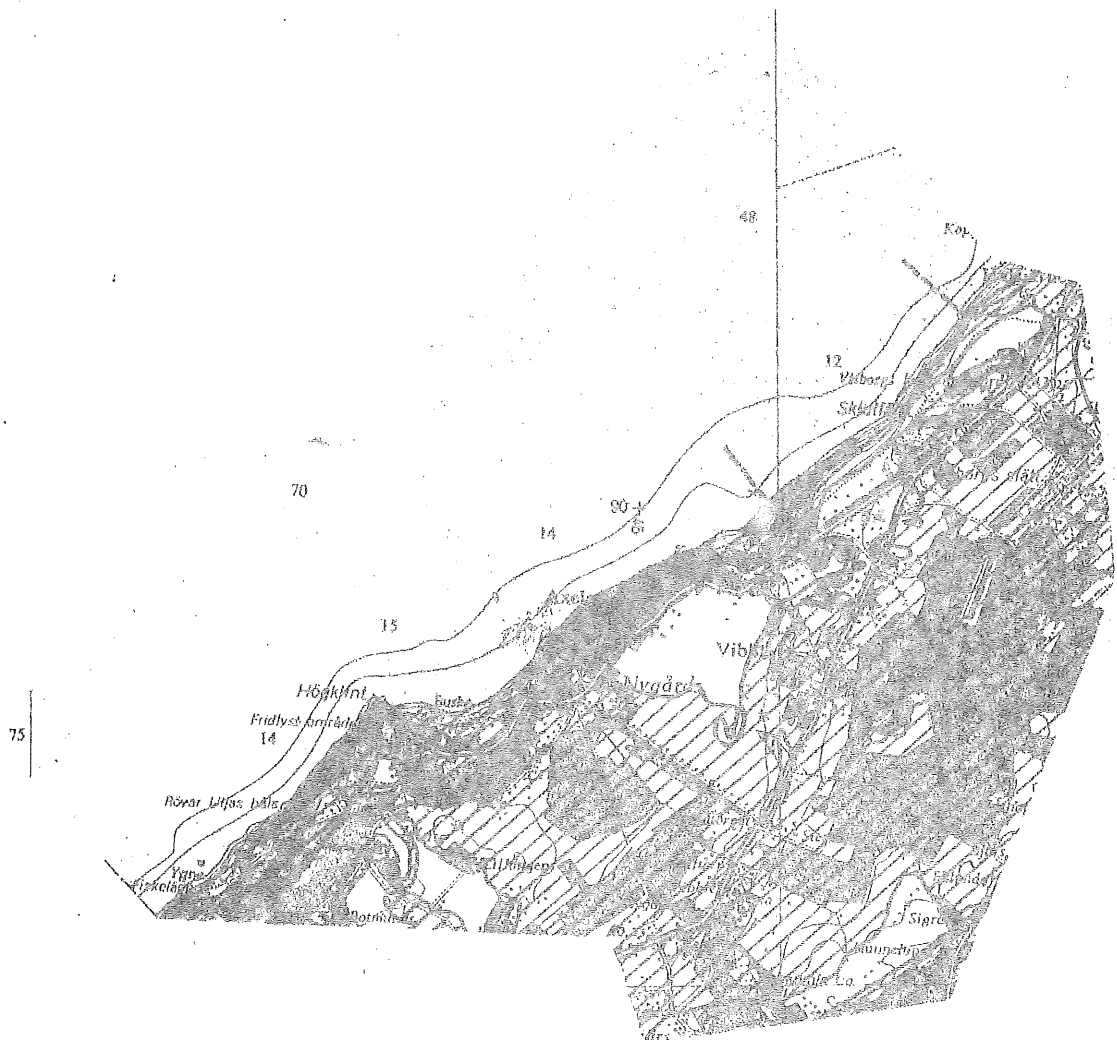
Grusbrytning. - Grustäkt föregick vid inventeringstillfället (eller hade förekommit tidigare) vid Ygne i strandvallarna på klinten och klintavsatserna, i den förmodade isälvsavlagringen vid Hallbros, i skogsdungen vid em i Fridhem (sandtäkt). En grop finns också

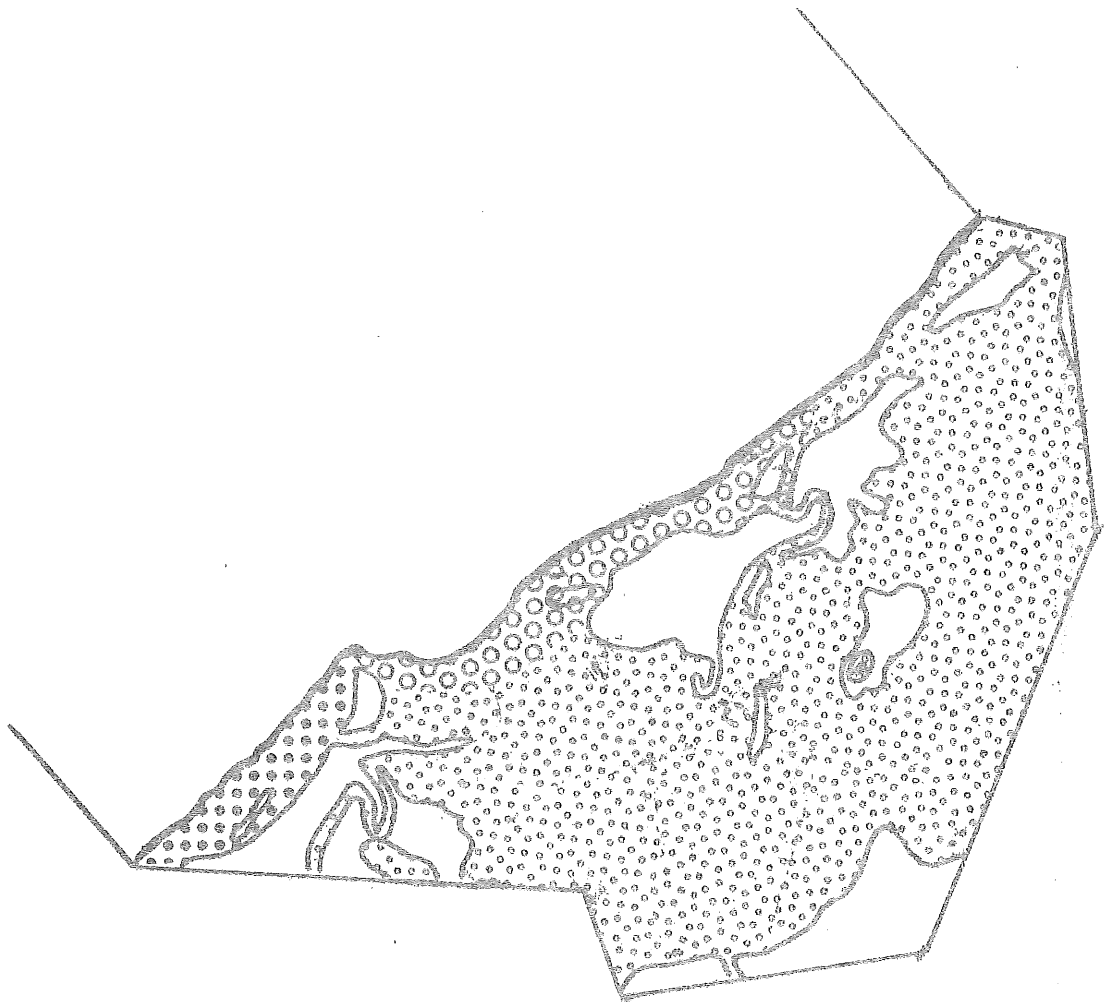
strax norr om vattentornet nordväst om Haga på sluttningen ned mot väster och således icke synlig från Stenkumlavägen.

Klassificering. - Klintavsnittet i söder till och med Högklint klass 1, från Högklint till en punkt söder om ju i Skjut klass 2, återstoden klass 3.

Området saknar betydelse för öns grusförsörjning.

28. Vibble

28. *Vibble*

29. VISBY

Områdets omfattning. - Visby i stranden utanför DBV:s trädgård-Skrubbshagen-Slätthlis-Langs hage-Sigrajs-Kohagen- Halsjärnet- Stranden utanför DBV:s trädgård.

Beskrivning. - I den mån inte den ursprungliga morfologin har omvandlats genom stadsbyggnaden fortsätter kustklinten från söder fram till Kopparsvik, där den viker av inåt land förbi ruinen efter slottet, vidare in till strax öster om S:ta Maria där den fläckas ut norrut förbi Nordergravar. Bitvis är den utbildad som avsatser, bitvis är den pålagrad med rasmaterial, kulturjord eller dold av byggnader. Mellan den nuvarande strandlinjen och klinten förekommer strandvallar ofta med klappermaterial av ganska grovt slag och kulturjorden är för det mesta mycket mäktig. Ner emot den gamla hamnen, vid Burmeisterska huset och utanför stadsmuren där förekommer gyttjiga jordarter, sannolikt tillkomna genom sedimentation i en äldre hamnbassäng som nu är nästan helt igenfylld och överbyggd. Uppe på klinten är jordtäcket ofta mycket tunnt, en halv till en meter, men ställvis förekommer strandvallar med ett par meters mäktighet, till exempel vid nuvarande Centralföreningen samt vid Signalen. Morfologin är här fläck och materialet torde få betecknas som strandzonsmaterial; i ingen av de många skärningar som kunnat observeras mellan 1964 och 1973 har primärt isälvsmaterial kunnat konstateras. Ytmaterialet är till övervägande delen finkornigt medan det djupare ned förekommer grusiga linser eller skikt. Ytformerna är ryggartade med blygsamma höjdskillnader och är till följd av bebyggelsen svår att följa.

Grundvattnets förekomst i Pilhagen är väl känt eftersom vattentäkter för det kommunala nätet förekommer

där. I gropar i Skrubbsbshagen stod vatten, eventuellt grundvatten, vid inventeringen, men vattnet var mycket illa förorenat.

Vegetation. - Den naturliga vegetation som förekommer i de östligaste delarna av området är blandskog med tall och gran i ganska öppen facies med torrmarkspräglad undervegetation, ofta med starkt inslag av enbuskar.

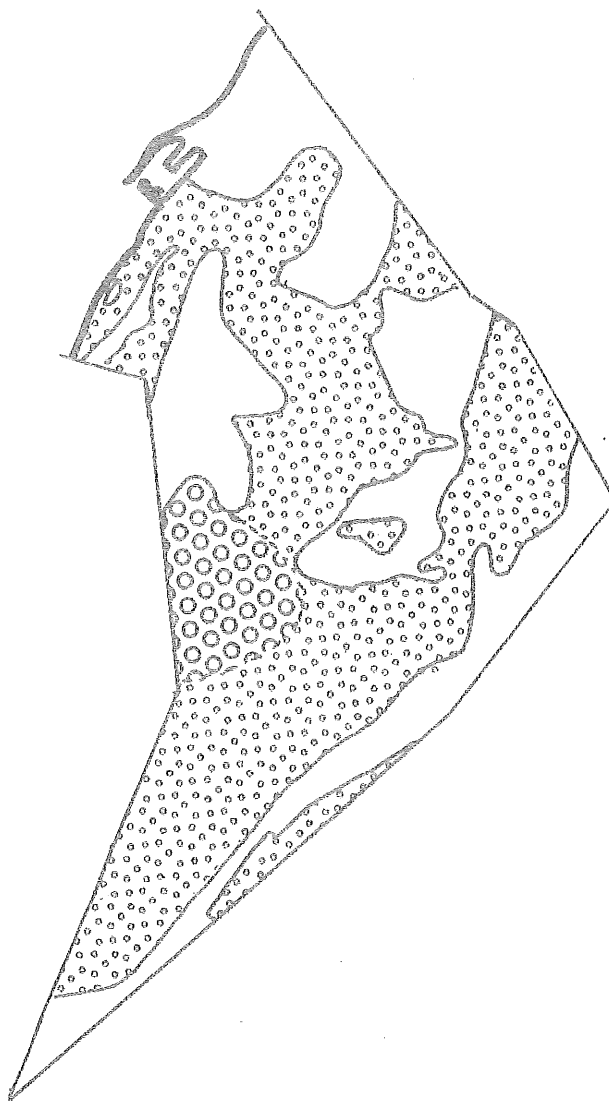
Bebyggelse och vägar. - Som framgått redan av beskrivningen är en betydande del av området bebyggt och stadsplanlagt. I de östliga och södra delarna av området är bebyggelsen gles. Väg 142 löper i områdets västra kant och väg 143 utefter den nordöstra. Mellan dem förekommer ett nät av såväl enskilda vägar för allmänt bruk som brukningsvägar i skog och på åker.

Fornlämningar. - Fornlämningar som markerats på den ekonomiska kartan förekommer i områdets södra delar, där de är ganska allmänna. Strax öster om Lange hage ligger ett par gravfält.

Grusbrytning. - Några mindre gropar fanns vid inventeringstillfället vid Gåshagen och Pilhagen. I Skrubbsbshagen finns en gammal sandtäkt med ganska vidsträckt utbredning samt därtill några mindre gropar.

Klassificering. - Med anledning av grundvattenverket i Pilhagen förs denna till klass 2. I övrigt markeras endast klass 3 på bladet.

Området har ingen betydelse för öns grusförsörjning.

30. SLÄTTFLISHAGE

Områdets omfattning. - Skrubbsbshagen-Traume-Ingwards-Gottskalks-Sigrajs-Langs hage-Skrubbsbshagen.

Beskrivning. - Området karakteriseras i sin helhet av en flack terräng, men några låga bergribbor och avsatser förekommer, till exempel utefter den nordvästra begräsningen. Vissa undulationer åstadkommer naturligtvis även de existerande grus- och sandavlagringarna.

De isälvsavlagringar som finns angivna på geologiska kartan domineras av det stora komplexet vid Träkumla backar men sträcker sig upp från Gottskalks mot Slättflis. I den södra halvan har betydande grusutvinning skett och sker alltjämt, och mycket litet av de ursprungliga landformerna återstår. Mot öster utgår emellertid en ganska bred ryggform. Den återstående delen av komplexet upp emot Slättflis är inte så landskapspräglade utbildad som helhet tagen, men i ytan har den på många håll strandvallsbildningar av mindre format som ger terrängen ett karakteristiskt utseende. Mot sydost har en strandavlagring en enhetlig, flack ryggform och en yta som är vattensjuk över stora delar. I de befintliga diken kan man se prov på materialet, åtminstone ytligt, och det är där grusigt-sandigt. Inom det stora täktområdet når man åtminstone 5 å 6 meter ner på många ställen och mäktigheten inom det centrala partiet är betydande sedd ur gotländsk synpunkt. Inom ett område finns dessutom betydande mängder grus i en "urgröpfung" i berget men under grundvattenytan. Mot norr och nordost blir mäktigheten snabbt mindre enligt vad provgroppsgrävning har visat.

Vid Traume finns en välvd, bred rygg som mot nordost är uppdelad i två vallar. Även den avlagringen har lagts in som isälvsbildning på den geologiska kartan. Höjden över omgivande terräng är 1-2 meter i de östra partierna och närmare 5 meter i de västra. Sandiga och grusiga material har konstaterats, och mäktigheter på åtminstone 2 meter över stora delar av området är konstaterade.

Grundvattenytan kommer fram på många håll inom det centrala täktområdet vid Träkumla backar. Även efter det att utvinningen av byggnadsmaterial avslutats kommer därför potentiella grundvattenresurser att finnas i området och borde närmare studeras. Av allt att döma finns dock ingen direkt hydraulisk förbindelse mellan detta område och Visbys vattentäkter på område 29.

Vegetation. - Blandskog med gran och tall överväger med inslag av björk i de fuktigare partierna.

Bebyggelse och vägar. - Vid Tjängdarve och Myrhagen finns enstaka bebyggelse, men i övrigt är hus mycket tunnsådda. Ett nät av småvägar för skogsbrukets och täktverksamhetens behov finns.

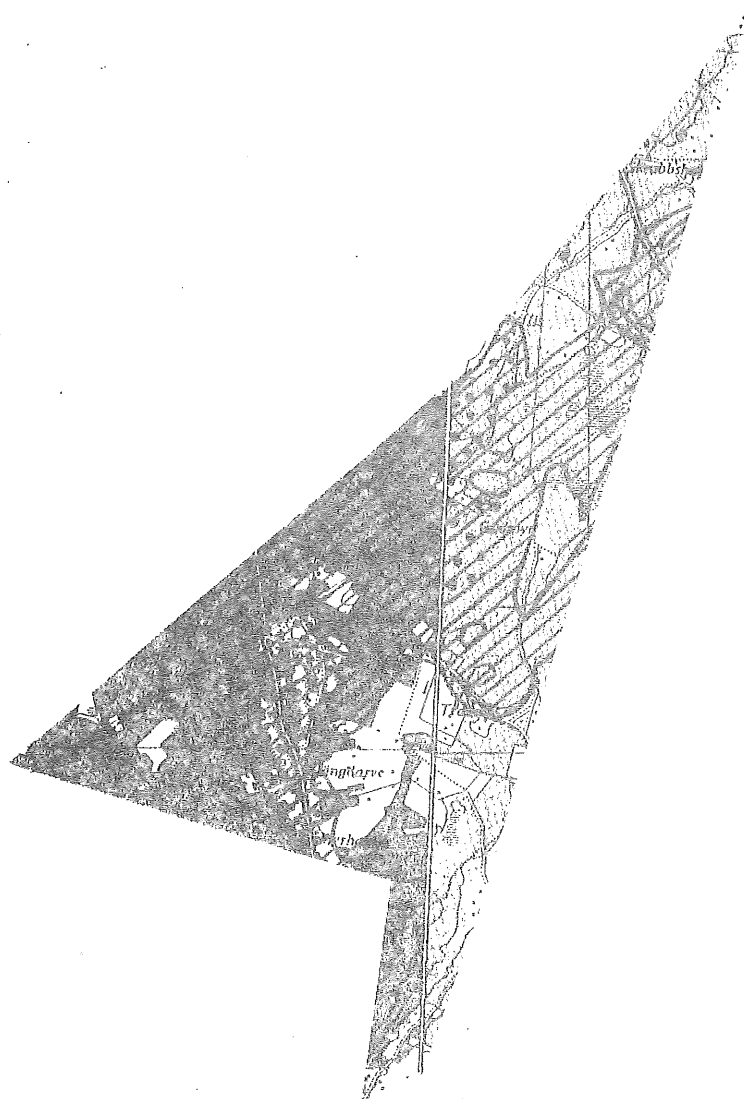
Fornlämningar. - Själva täktområdet är och har varit förvåransvärt fattigt på fornlämningar. Området som helhet är emellertid långt ifrån fattigt på gravar, och flera stora gravfält finns utsatta på ekonomiska kartan, det största väster om Byskogen. Andra finns söder om Slättflis och omkring Gudmyr.

Grusbrytning. - Området har den kanske största grus- och sandbrytningen inom hela länet, och materialet

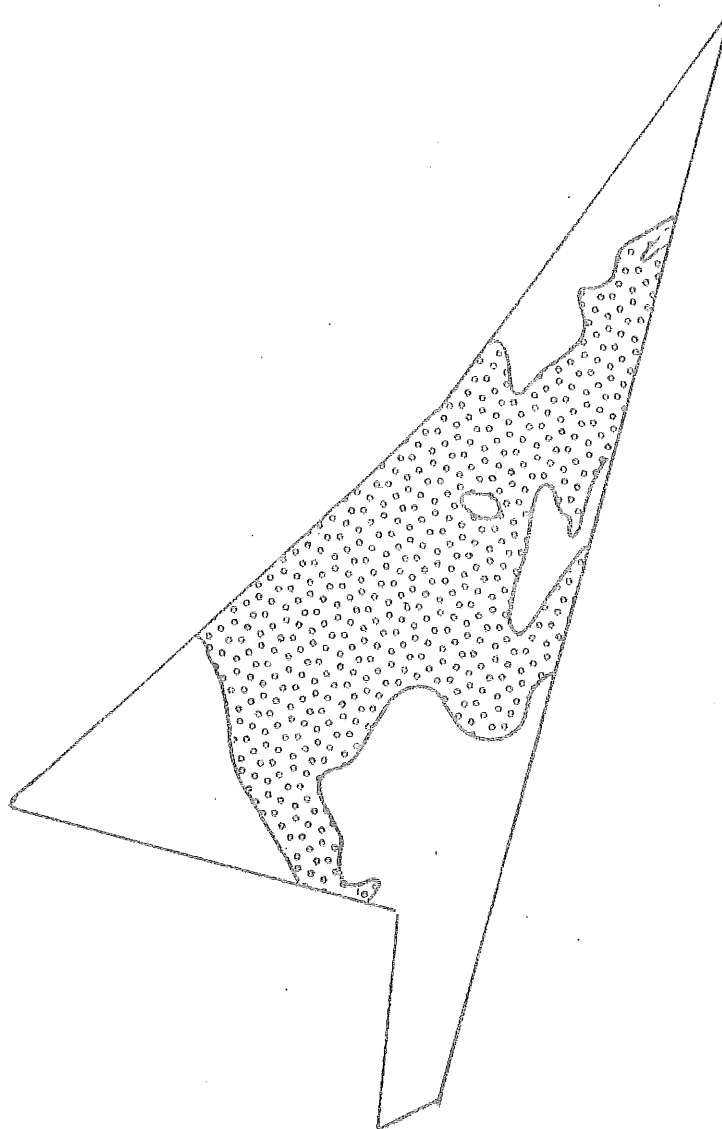
är dessutom synnerligen gott. En blockräkning i ett grustag 0.5 km söder om I i Slättflisskog gav till exempel 29% kalksten, granit/gnejs 31%, sandsten 32%, porfyrrer 4%, grönsten 3% och leptit (?) 1%. I grustaget inne i vägtriangeln norr om Tjängdarve påträffades kalksten 43%, granit/gnejs 28%, sandsten 18%, porfyrrer 7%, grönsten 1% samt "övriga" 3%. Med tanke på de stora mäktigheterna är materialet vanligen rent och fritt från humus, oftast också järn i nämnvärda mängder.

Klassificering. - Hela området har förts till klass 3, mycket eftersom den ursprungliga morfologin inte längre finns kvar i sådan omfattning att något skyddsberättigat finns kvar. Man borde emellertid aktualisera en prioritering av användningen av det fina materialet från Träkumla för gjutningsändamål och betongtillverkning och verka för att det inte tas i bruk för fyllnadsändamål. Möjligen bör man även verka för att grundvattenförekomsterna närmare kartläggs och eventuellt, föranlett av en sådan kartläggning, skyddsbestämmelser för en potentiell vattentäkt upprättas.

Området har haft och kommer ännu en tid att ha stor betydelse inom den gotländska grusutvinningen och byggnadsindustrin.

30. Slättflishage

30. Slättflishage

31. NORDERPORT

Områdets omfattning. - Stranden utanför DBV:s trädgård - strax öster om R i Rävheten-Bingersby-strax väster K i Katrinelund-stranden väster om Galgberget-stranden utanför DBV:s trädgård.

Beskrivning. - Klinten som inom murarna i Visby vikit av i en bukt inåt land närmar sig nu på nytt den nuvarande stranden. Den är emellertid pålagrad med strandmaterial, vanligen som klapper, men mycket av den ursprungliga morfologin är förstörd. Även uppe på klinten, till exempel öster och sydost om St Olofs sjukhus finns strandzonsmaterial, men här i finkornigare form.

Vegetation. - Ingen ursprunglig vegetation återstår.

Bebyggelse och vägar. - Området ligger inom stadsplan. Det är rikt bebyggt inom stora delar och gatunätet korsar över det. Endast i de östligaste delarna finns ännu några öppna partier utan bebyggelse.

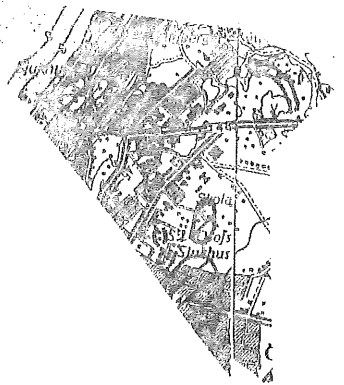
Fornlämningar. - Ett större gravfält finns vid Bingersby.

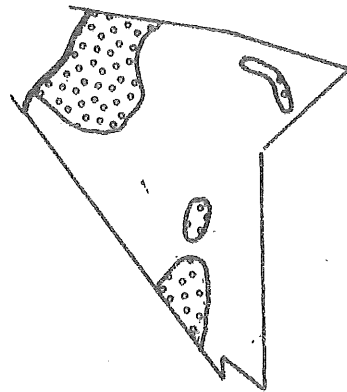
Grusbrytning. - Grusbrytning förekommer inte, men några gamla små hål finns i klintens pålagrade material vid Galgberget.

Klassificering. - Klass 3.

Området har ingen betydelse för öns grusförsörjning.

31. Norderport

31. Norderport

32. MURAMARIS

Områdets omfattning. - Brissund-Butter-0,5 km väster om St. Bläsungs-Visby flygplats-Galgberget-Talludden-Själso-Brissund.

Beskrivning. - Själva kustpartiet i den sydliga delen av området - upp till Muramaris - visar en vackert utbildad klintkust, där oftast klinten är uppdelad i flera "våningar", avsatser som preparerats ut av vågorna då havet nått högre upp på klintsidorna än det gör nu. På avsatserna ligger olika typer av material, ibland nedrasat vittringsmaterial, ibland strandklapper eller strandgrus och strandsand. Norr om Muramaris blir klinten mera stupande, och den har gärna lodräta väggar med överhäng. Nedanför den finns då alltid nedrasat vittringsmaterial, ibland pålagrande strandvallar. Särskilt vacker är klinten inom Brucebo-reservatet.

Ancylusvallen är dåligt markerad och kan bitvis helt saknas i områdets nordligaste delar. Mitt emot Brusviken får den kraftigare former och blir intill 30 m bred och upp till 5 meter mäktig. Tyvärr är den bortförd strax söder om detta parti, men den finns ställvis kvar och har då bredder upp till 25 meter och 2-3 meters mäktighet. Från diket som skär igenom vallen vid Stajnkrogen är vallen till en början 1,5-2 m hög och 40-50 meter bred. Mot sydväst avtar den något i bredd samtidigt som mäktigheten blir större. Mitt emot Stajnkrogen flackas den ut på nytt. Från början av vallen ned till det omtalade diket dominerar ett grovt, stenigt material i de tillgängliga skärningarna. Närmast sydväst om diket blir materialet sandigt och ännu längre mot sydväst blir materialet åter stenigare. I

I de högre och smalare delarna av vallen dominerar det grova materialet, medan det sandigare givit en flackare ytform. Sydväst om Skansudd och vid Muramaris blir vallen bitvis mindre väl utformad.

Inom stora avsnitt av området finns mindre strandvallar i stort antal. Norr om Snäckgårdsbaden, till exempel, kan upp till 30 vallar i lägen ovanför varandra iakttas, mellan Kohlens kvarn och vägen till Stenkyrka 17.

Flera små bäckar förekommer längs kuststräckan, och några av dem förefaller vara beroende av utläckande grundvatten från klinten.

Vegetation. - Tallskog dominerar i de skogklädda partierna men ställvis förekommer graninslag. Undervegetationen är torftig och torrmarkspräglad. Inslaget enbuskar är påfallande.

Bebyggelse och vägar. - Längst i söder förekommer stadsbebyggelse. Söder om Snäckgårdsbaden och just där finns en hel del fritidshus, och denna bebyggelse-typ dominerar inom hela området. Vid Själsö är bebyggelsen dock av en äldre typ. Dessutom förekommer där och vid Brissund mer eller mindre välhållna och i ursprunglig funktion varande fiskebodsanhopningar. Väg 149 löper parallellt med kusten norrut från Visby. Ned mot de olika anhopningarna av fritidshus vid stranden i väster löper sedan småvägar i ett ymnigt nät.

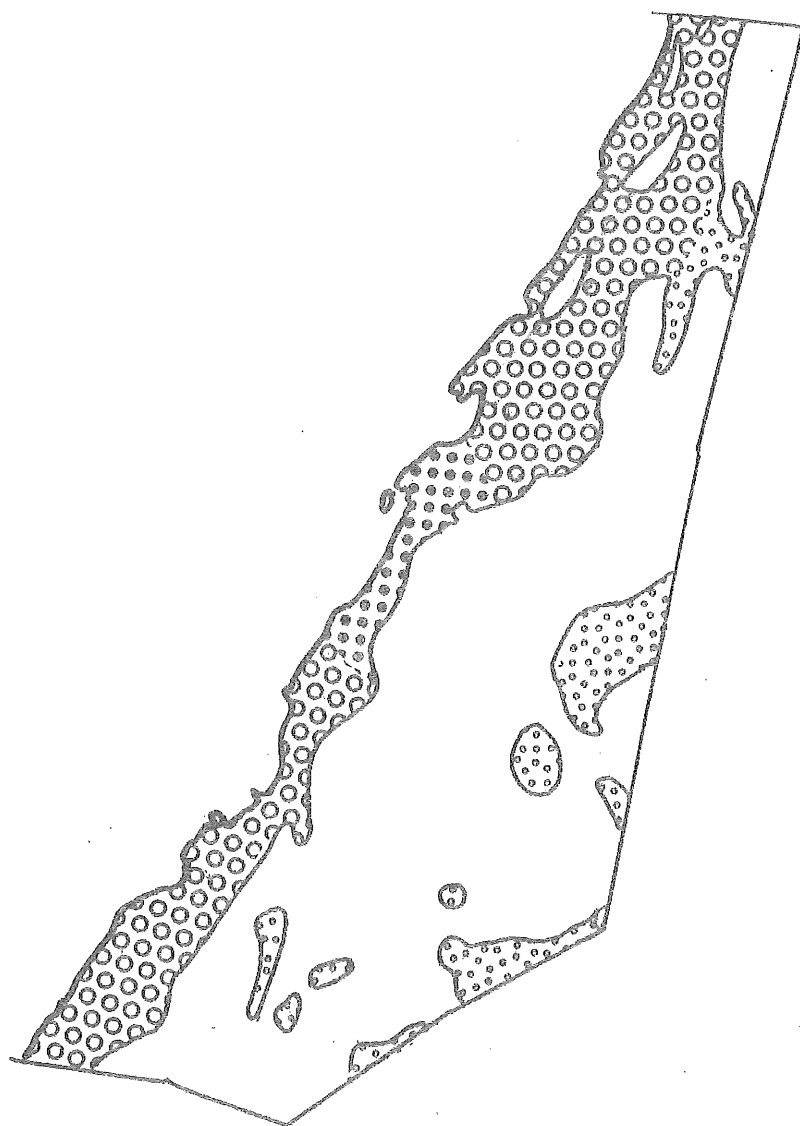
Fornlämningar. - Vid Skansudd finns uppe på klinten en fornborg i magnifik position med fantastisk utblick över Brucebo-reservatet. Vid Annelund finns två myc-

ket stora gravfält. Vid Snäckgårdsbaden har en bebyggelserest markerats och vid Brucebo ett gravfält. I övrigt är det kända fornlämningsbeståndet inte överväldigande stort inom området.

Grusbrytning. - Som redan påtalats har stora partier av Ancylusvallen brutits bort mitt emot Brusviken och mot sydväst. Öster om Brucebo finns ett fullt grustag som det är svårt att snygga till för en rimlig kostnad. I strandavlagringar öster om Brusviken finns även ett tag.

Klassificering. - Inom bladet finns betydande mängder grus av dålig kvalitet, huvudsakligen användbart som fyllnadsmaterial. Områdets geologiska utbildning i sin helhet är emellertid synnerligen skyddsvärd, och de områden som inte redan drabbats av täkt eller fritidsbebyggelse måste skyddas och planeras. För avsnittet Galgberget till Kolens kvarn sättes klass 2, för Kolens kvarn till Strandviken klass 1 och för avsnittet Strandviken till områdets nordgräns klass 2. Återstående avlagringar klass 3.

Tyvärr måste konstateras att de dåliga gruskvaliteterna inom området ändå är åtråvärda för täkt. Området kunde därför, frigivet för täkt, spela en roll i Visbys byggnadsindustri, huvudsakligen för planering och för vissa vägbyggen. Om de geologiska kvaliteterna och de sociala naturvårdsaspekterna beaktas får området dock ingen betydelse som råvarukälla för byggenskapen.

32. *Muramaris*

33. VÄSKINDE

Områdets omfattning. - Nårs-St.Klintegårde-Skäggs-1,5 km nordväst om Bro-1 km söder om Väskinde kyrka-Gällungs-St.Hästnäs-0,5 km väster om St. Bläsungs-Ringvide-Nårs.

Beskrivning. - Området är i sin helhet mycket flackt och uppvisar endast smärre nivåskillnader, betingade av oregelbundenheter i berggrunden eller av förekommande lösa avlagringar. Genomgående finkorniga strandavlagringar dominerar jordarterna i ytan, och ytformerna blir jämna och utan några mera välformade strandvallar. Mera påtagliga blir i stället ytor på olika nivåer, antagligen betingade av berggrundens olika skiktplan.

Vid St. Klintgårde når en förmodad isälvsavlagring in i området. Den västra begränsningen höjer sig 2 - 2,5 meter över omgivningen medan den östra närmast övergår i angränsande terrängavsnitt. Avlagringen flackas ut mot söder. Ytterligare en förmodad isälvsavlagring finns något mot väster, en bred avlagring med dubbel ryggform i norr och en markerad enkel rygg med ca 2 meters nivåskillnad gentemot omgivningen i söder. Den östra isälvsryggen hade sandigt material i ytan medan den västra har blockigt och stenigt ytskikt. Då skärningar saknades kan man inte närmare karaktärisera avlagringens värde som potentiell grusproducent.

Vegetation. - I de skogklädda partierna dominerar tall och gran men ek, ask, björk och en förekommer.

Bebyggelse och vägar. - Den övervägande delen av området är jordbruksbygd. Olika vägar från väster mot Bro ger skelettet i vägnätet som i övrigt består av

tillfartsvägar till de över området spridda gårdarna samt av åkerbrukningsvägar och enstaka skogsbrukningsvägar.

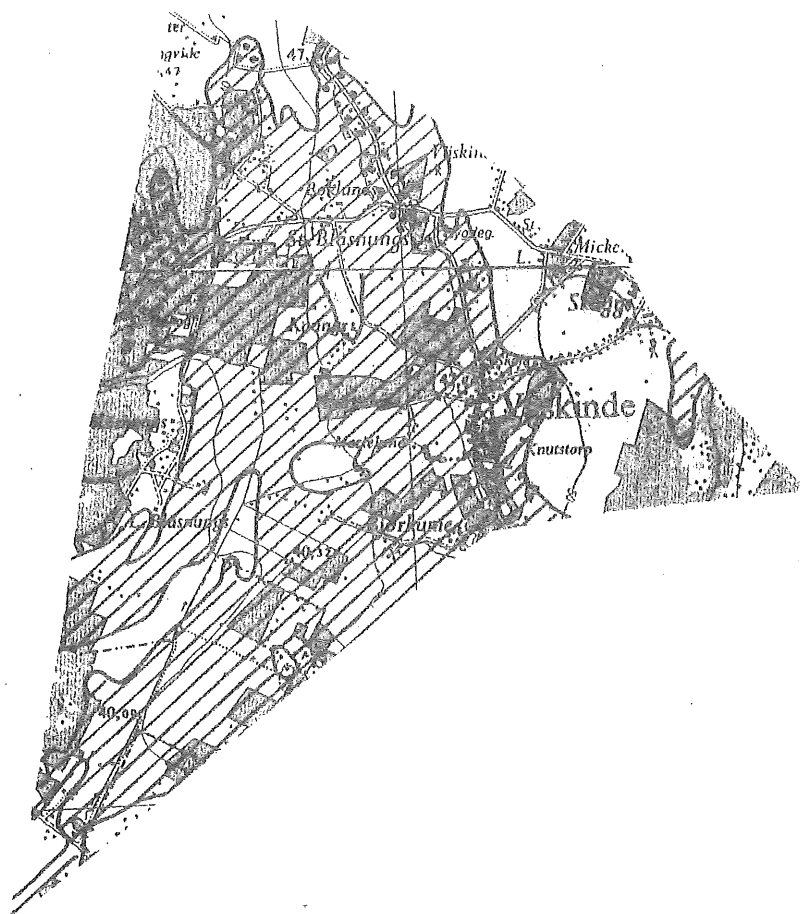
Fornlämningar. - Särskilt i de västra partierna är fornlämningarna talrika och en hel serie stora gravfält återfinns längs områdets västra begränsning. Strax öster om Kaungs finns en fornby.

Grusbrytning. - Grusbrytning förekommer men inte i någon nämnvärd omfattning i isälvsavlagringen väster om St. Bläsungs. Mindre och övervuxna gropar finns även i den västligaste avlagringen, väster om St. Klintegårde, samt i den sydvästligaste avlagringsdelen sydväst om St. Hästnäs. Några stenbrott finns även, bland annat mellan skänklarna i avlagringen väster om St. Bläsungs.

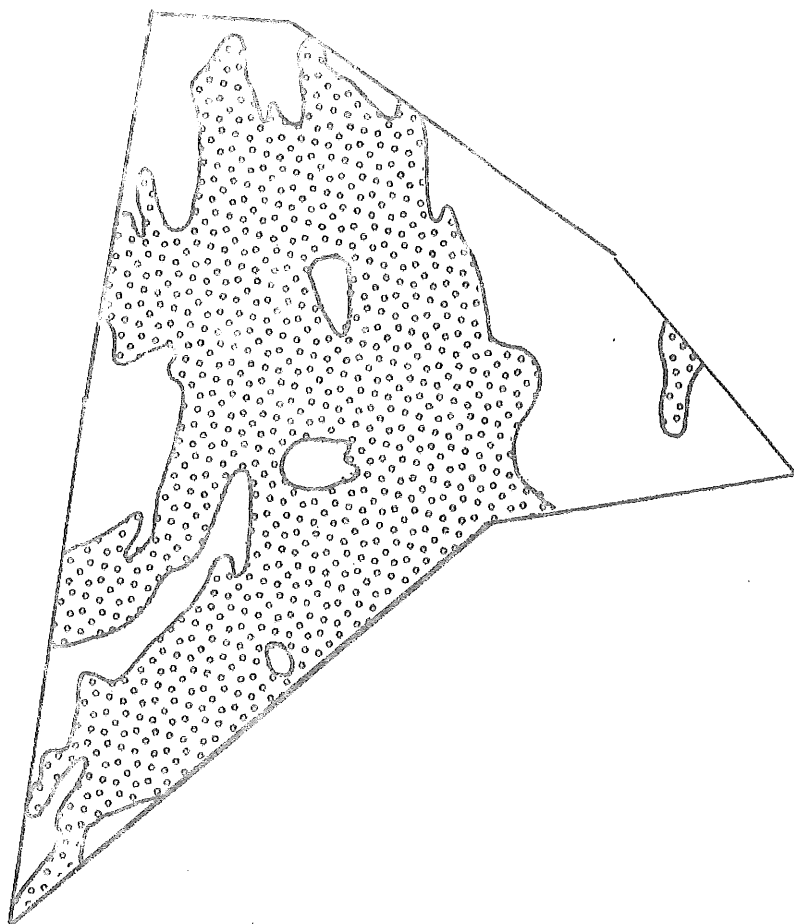
Klassificering. - Inga vetenskapliga skäl talar för en annan klassificering av området än klass 3.

Såvitt man kan bedöma är avlagringarna grunda och området skulle därför åtminstone för närvarande ha begränsat intresse för Gotlands grusförsörjning.

33. Väske

33. Väskinde

34. ÖSTERBY

Områdets omfattning. - Bingersby-St.Hästnäs-Skogsholm-
1 km sydsydost om Skogsholm-Österby-Skrubbshagen-1,5
km nordväst om Skrubbsshagen-Bingersby.

Beskrivning. - Området är mycket flackt och de nivå-
skillnader som ändå förekommer hänger samman med de
lösa avlagringarnas beskedliga ytformer. Det är
främst strandavlagringarna som har någon egen morfo-
logi, och i ett bälte från Rävhammen i sydväst till
Skogsholm i nordost korsar sådana över området. I
Rävhammen höjer sig ett parti med oregelbundna kullar
och ryggar 2 - 3 meter över omgivande terräng och lik-
nande former finns utefter hela avlagringsstråkets
östliga till sydöstliga begränsning. Vid Österby -
Östermalm har en isälvsavlagring markerats, men den
skiljer sig inte beträffande ytformerna från bildning-
arna i övrigt inom området. Materialsammansättningen
är också likartad både i "isälvsavlagringen" och i
strandbildningarna. Sandiga-moiga material överväger
med grusinslag på flera håll. Mäktigheterna är i
stort sett okända, men jorddjup på cirka 3 meter har
kunnat iakttagas.

I sandtaget vid Österby stod vid inventeringstillfäl-
let vatten i täktbotten, troligtvis grundvatten.

Vegetation. - Tallskog dominerar på de sandiga-moiga
avlagringarna med en undervegetation av i första hand
enbuskar, ljung och örnbräken. Knappt hälften av om-
rådet är skogklätt.

Bebyggelse och vägar. - I områdets västra delar förekommer stadsbebyggelse längs vägarna 143, 147 och 148. Mindre körvägar förekommer rikligt.

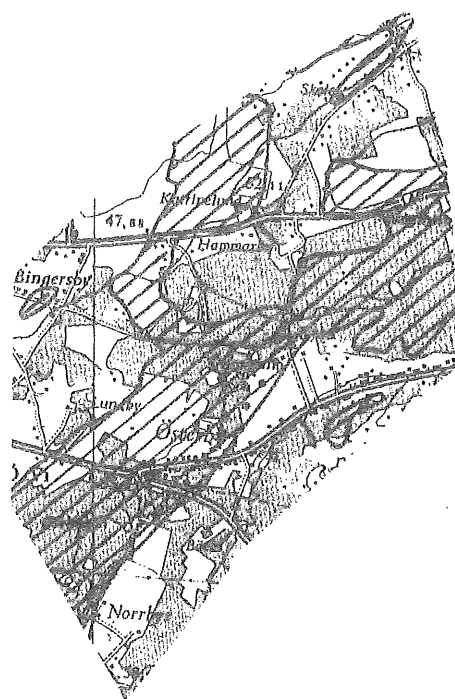
Fornlämningar. - Området är enligt den ekonomiska kartan anmärkningsvärt fattigt på fornlämningar. Endast några gravar (väster om Bäck) har markerats.

Grusbrytning. - Ett flertal sandtäkter finns från Östermalm till Österby. I den sydvästligaste har man tippat skrot. Den förmodade isälvsavlagringen är till största delen redan bortgrävd. Ett sandtag finns intill väg 143 strax väster om Norrbys, där vidare även flera äldre gropar förekommer. Sydväst om Skogsholm finns en liten grop och ett stenbrott ligger sydost om Hammarbo.

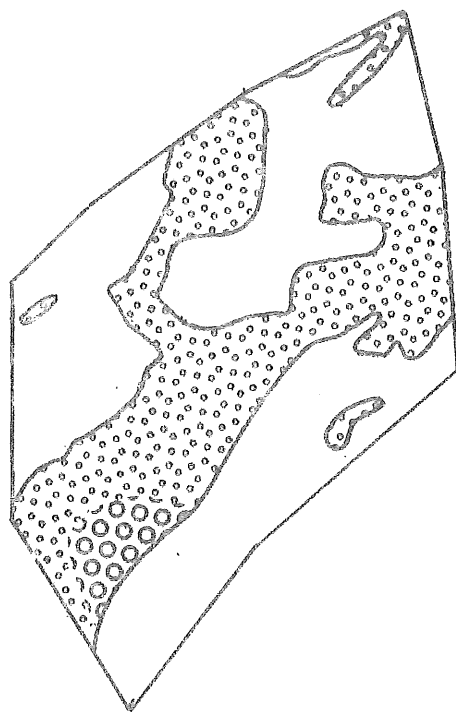
Klassificering. - Rävheten och delen nordöst om Nybo föreslås klass 2, för återstoden av bladet klass 3.

Det mesta av vad som bör få nyttjas för täktverksamhet har tagits inom området, egentligen redan för mycket. Området har därför ingen betydelse för Gotlands framtida grusförsörjning.

34. Österby

34. Österby

35. HALNER

Områdets omfattning. - 1 km söder om Väskinde kyrka - 1,5 km nordväst om Bro-Suderbys - 1,5 km nordnordost om Hejdeby kyrka - 1,5 km nordnordost om Tjautet - 1 km sydsydost om Skogsholm - St. Hästnäs - Gällungs - 1 km söder om Väskinde kyrka.

Beskrivning. - Området är påtagligt flackt och utan större nivåskillnader. Ett höjddparti med blygsamma dimensioner finns dock i sydväst, och låga kullar och ryggar förekommer inom de lösa avlagringarna, högst ett par meter överstigande den omgivande terrängen. En isälvsavlagring (enligt den geologiska kartan) finns i den sydvästra delen av området, men den skiljer sig inte från de som strandavlagringar betecknade. En annan isälvsavlagring förekommer i nordost, och den uppvisar en tydlig begränsning längs sin östra sida, där den höjer sig 2 à 3 meter över strandmaterialen i öster. Ytformen är svårbedömd men kan kanske med god vilja sägas vara lätt välvd. Materialet i avlagringarna består framför allt av sand och mo, i varje fall i de ytliga skikten, och någon avvikelse från detta mönster finner man egentligen bara i östra delen av avsnittet söder om Kroks, där grovt material förekommer i ett par strandvallar.

Vegetation. - Den alldeles övervägande delen av området är skogklädd med en klar artdominans för tall och med en torr undervegetation av ljung och enbuskar.

Bebyggelse och vägar. - Bebyggelsen är gles och ligger spridd längs vägarna. Av dessa löper väg 148 genom området från västsydväst mot ostnordost. Vägen till Väskinde följer Björkumeavlagringen. Skogsbruksvägar förekommer.

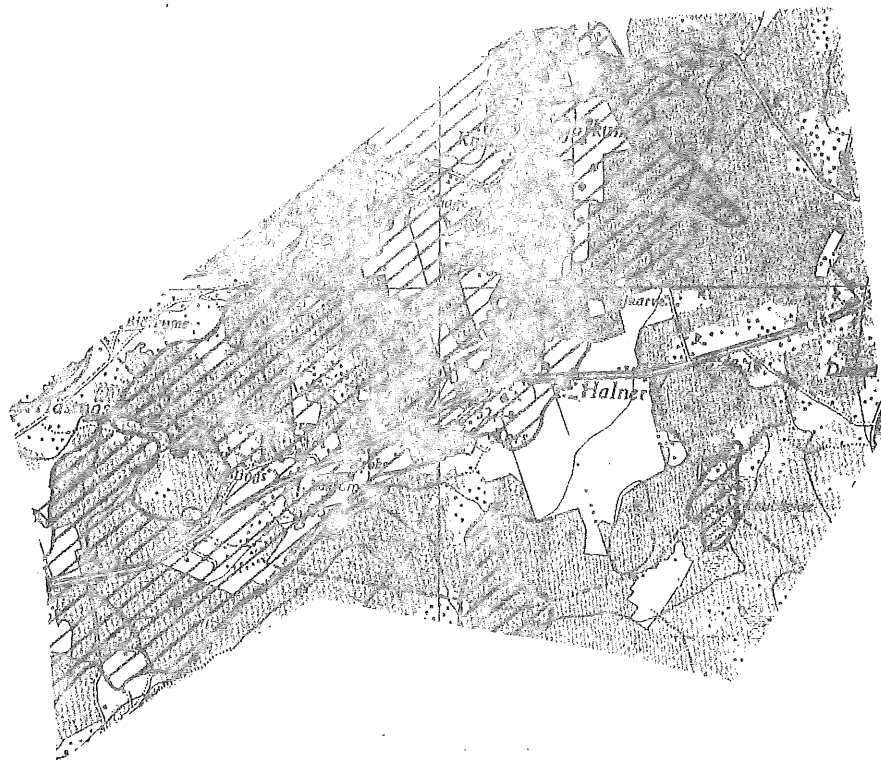
Fornlämningar. - Ett rikt förråd av fornlämningar förekommer, men de flesta förefaller ligga utanför brytningsbara avlagringar. Stensträngar finns vid Stora Hästnäs, gravfält vid och norr om Björkume (på brytbart material, dock) samt vid Bolhage samt öster om Halner. Två fornborgar ligger ostsydost om Björkume och ett husgrundskomplex väster om Laubäckar.

Grusbrytning. - Utöver husbehovtäkter förekom vid inventeringen ingen brytning av grus inom området. Små, äldre och oftast överväxna gropar finns flerstädes.

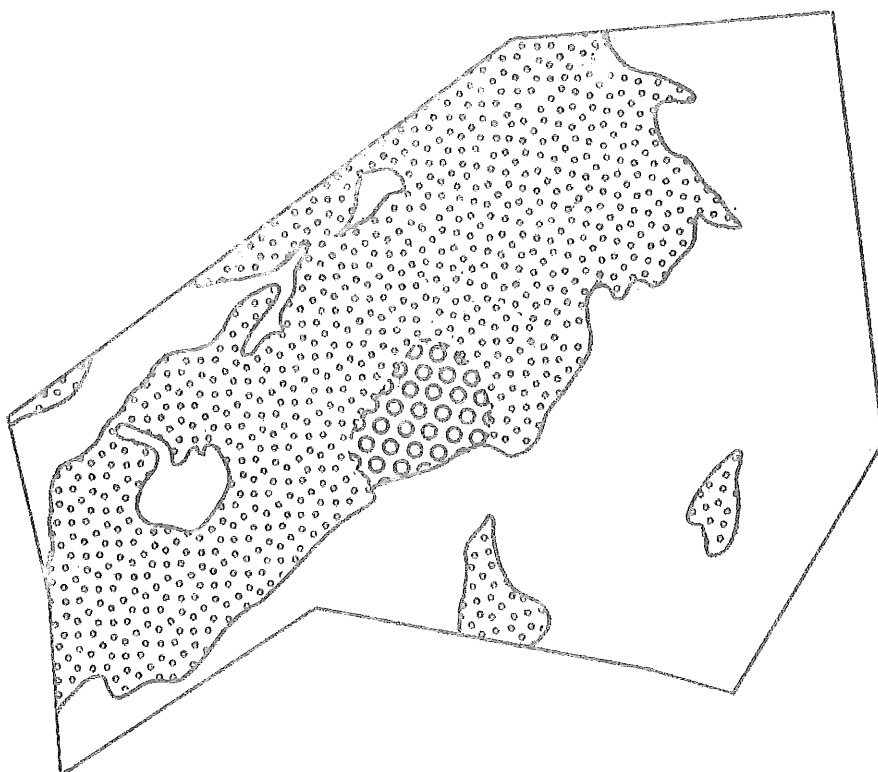
Klassificering. - Med hänsyn till närheten till Visby torde det parti som ligger väster om Halner, och som har en del ganska vackra om än små strandvallar utbildade, ha ett visst socialt naturskyddsvärde. I det fallet föreslås klass 2, för återstoden av området klass 3.

Partiet vid Björkume och över mot Gällungs är relativt dåligt känt beträffande eventuella mäktigheter för materialen. Skulle en detaljundersökning visa på nämnvärda tillgångar där, kan området temporärt få viss betydelse för Visbys grusförsörjning.

35. Halner

35. Halner

37. TJAUTET

Områdets omfattning. - 1,5 km nordnordost om Tjautet - 1 km nordnordost om Hejdeby kyrka-Hejdeby kyrka-Allekvie-1 km sydsydväst om Allekvie-Bäcks-Österby-1,5 km nordnordost om Tjautet.

Beskrivning. - Om man bortser från ett höjddparti i sydost ger området ett övervägande flackt intryck. Just inom höjddpartiet förstärks nivåskillnaderna av strandvallar, vilket ger terrängen en viss grad av brutenhet. På den geologiska kartan har isälvsavlagringar, vissa av dem i ryggform, lagts in på inte mindre än fyra platser av området, här i huvudsak markerade med rutemönster. Sannolikt är det fråga om strandbildningar i ryggform, bland annat eftersom de så väl är anpassade till nivåkurvorna, vilket inte är ovanligt för strandvallar inom begränsade områden. Vallarna är 1-2 meter höga. Deras begränsningar är omväxlande utformade, ibland branta och på båda sidor markerat skilda från omgivningen, ibland på den ena sidan direkt övergående i den omgivande terrängen. Avlagringen vid Tjautet avviker emellertid från detta mönster, det vill säga sådan den framträder i de mycket små ännu inte helt sönderbrutna delarna av den: Tjaut-avlagringen har platt krönparti med mycket svagt utbildade begränsningar i nordost och bred, kraftig ryggad utformning i sydväst. I avlagringen nordost om Kvinnbrymyr finns också några kraftiga, välmarkerade vallar, särskilt i de västra avsnitten. I de östra är vallformerna diffusa. I övrigt utgörs avlagringarna av plana fält med fin-kornigt material i ytan. Vallpartierna har, där det kunnat kontrolleras, genogående grövre material, men även inom de morfologiskt utslätade partierna påträffar man avsnittsvis både grus och sten eller blandat material.

Några större djup har inte påträffats i de många groparna utan mäktigheterna verkar variera mellan 1 och 3 meter.

Vid inventeringstillfället (i maj månad) var stora delar av grustagen fyllda med vatten. Att vattnet förorsakat problem vid brytningen visas av att man grävt två diken vid Tjautet för avledning av vattenmassorna som åtminstone i viss utsträckning torde vara grundvatten.

Bebyggelse och vägar. - Mycket liten del av området är odlat, och därför är bebyggelsen, trots närheten till Visby, ännu ganska blygsam. Den bebyggelse som ändå finns är företrädesvis knuten till väg 147 samt till Allekvia med omnejd.

Fornlämningar. - Området hör inte till de fornlämningsrikaste på Gotland. Nordost om n i Burgen finns husgrunder, och två gravfält har markerats söder om Kvinnbrymyr, för övrigt i ett område med ovanligt ren gran-skog ställvis.

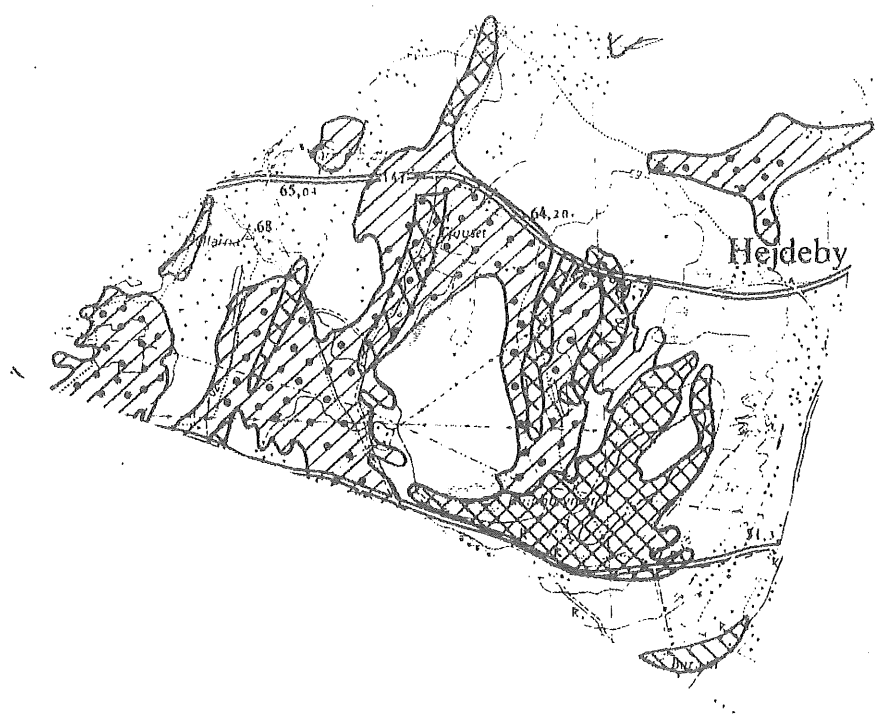
Grusbrytning. - Betydande grusutvinning har skett vid det inte särskilt välstädade Tjautet, sydost därom samt sydost om Kvinnbrymyr. Många mindre gropar förekommer inom samtliga avlagringar. Avlagringen vid Kvinnbrymyr har drivits anmärkningsvärt nära gravfälten.

Klassificering. - Med tanke på hur hela området har hanterats återstår inte mycket i sådant skick att ett skyddstänkande är motiverat, bortsett från att fornlämningarna måste ges tillräckligt miljö omkring sig för att framstå i någorlunda ursprunglig omgivning.

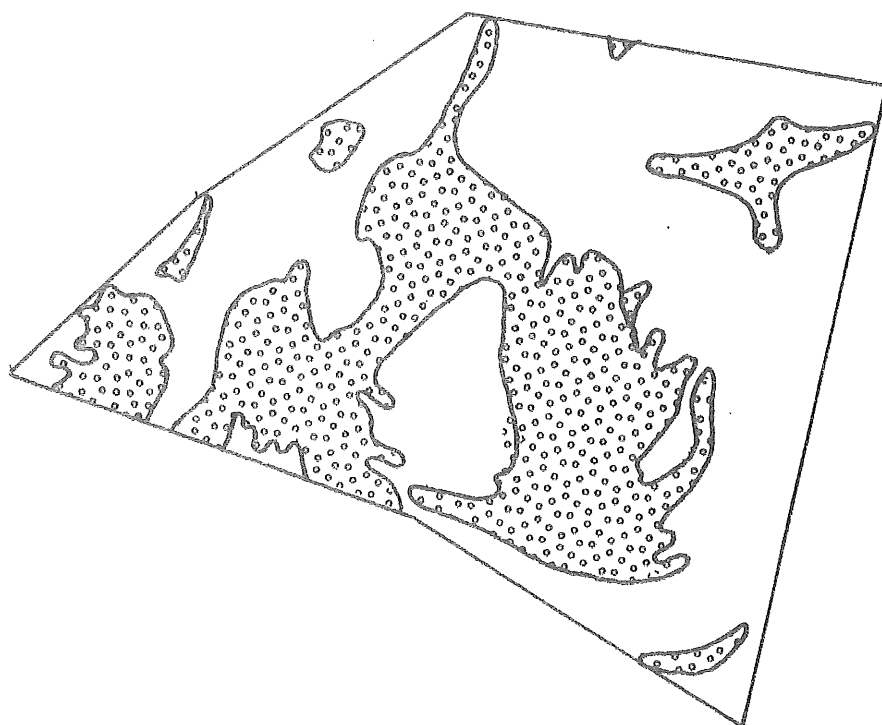
Jag placerar därför hela området i klass 3 och betraktar en samlad utbrytning för städning som den bästa skötselformen för framtiden.

Om en planlagd städningsbrytning kommer till stånd får området en viss, men kortvarig, betydelse för Visbyregionens försörjning med byggnadsmaterial, särskilt då för fyllnadsändamål och vägbyggnad.

36. Tjautet

36. Tjautet

36. SVAJDE

Områdets omfattning. - Bäcks-1,5 km norr om St.Vede-L.Vede-Follingbo-Traume, Skrubbsbshagen-Bäcks.

Beskrivning. - Det omedelbara intrycket av området är att det är flackt, och att de höjdvariationer som existerar betingas av de lösa avlagringarna ovanpå berget. Vissa undantag finns emellertid i de södra och sydöstra partierna, till exempel från Lillmyr över Jakobsberg till trakten av St. Vede, där en berggrundsbestämd sluttningsomväxlande med klintsträckningar ger terrängen brutenhet.

Stora delar av området täcks av strandavlagringar och - enligt den geologiska kartan - isälvsmaterial. Tjautets (Område 35) avlagringar, som möjligen är isälvsformationer, fortsätter till exempel här. Strandavlagringarna är areellt betydande och över stora ytor förekommer de utan bestämda ytformer. Kornstorleksmässigt är de oftast finkorniga, mäktigheten blygsam. Försumpningstendenser inom dem är vanliga.

Just vid Rosendal-Norrbys är förhållandena så som beskrivits, men det är tänkbart att odlingsverksamhet har modifierat den ursprungliga morfologin något. Närmast intill Svajde väst saknas vallmorfologi och väster om St. Vede är vallarna svagt utbildade eller saknas helt.

Självva området vid Svajde väst har tolkats som isälvsavlagring på den geologiska kartan, och den har en välmarkerad begränsning mot sydväst och nordväst. In emot avlagringen kommer sedan några välutbildade strandvallar. Den "arm" som går ut mot väster (kryss-

markerad) är omkring 50 m bred med en höjd över omgivningen av 1-2 meter. Mot nordost framträder avlagringens begränsning inte lika markerat. Tungan söderut mot Lillmyr är delvis välmarkerad i sina ytterkanter, och den rygg som från södra delen av Svajde vät sträcker sig mot öster är 50-150 m bred inledningsvis men avtar i både bredd och mäktighet ju längre ut mot öster man kommer.

Om nu avlagringarna runt Svajde är isälvsmaterial primärt, vilket inte alls är otroligt, har i varje fall ytpartierna omlagrats mycket kraftigt under den efteristida utvecklingen, vilket inte minst framgår av existens av de strandvallar som man ser inom området.

Väster om Svajde vät finns ytterligare en formation med grovt material som når in hit från område 30. Den utgörs av några breda, ungefär meterhöga strandvallar i sydost som löper samman i en bred, låg vall i nordväst.

De strandavlagringar som markerats just vid Jakobsberg är svåra att bekräfta existens av. De förefaller snarare kunna vara bergribbor täckta med tunna jordkappor.

Materialen i de olika avsnitten växlar kraftigt. I regel ligger sandigt-moigt material i ytskikten, medan grövre fraktioner, ibland till och med sten förekommer djupare ned. Mellanmassan är där vanligen sandig. Grövre fraktioner påträffas även inom det som finkornigt angivna avsnittet i nordväst. I strandmaterialet Roshagen-Norrbys fanns vid inventeringen inga skärningar.

Några mäktigare materialpackar möter man inte inom området av de öppna täkterna att döma, och maximidjupet 4 m har påträffats strax söder om Svajde vät. Norr om väten var det ungefär 2 m. Över stora delar av området ligger tydligen jorddjupet på omkring en meter enligt tillgängliga dikesskärningar.

Vatten sipprar in i grustaget på väster sida om gamla vägen vid Svajde vät möjligen från väten men eventuellt som grundvatten. Ett slukhål finns i nordöstra kanten av Storvidemyr genom vilket bl.a. vattnet från grustaget norr därom försvinner.

Vegetation. - Blandskog med gran och tall dominerar, där mängden gran varierar starkt med ståndortens beskaffenhet, Björk, brakved och sälg förekommer i anslutning till fuktstråken. Enbuskar, Ijung och mjölonris finns i undervegetationen som påfallande medlemmar.

Bebyggelse och vägar. - Söder om Svajde vät samt vid Jakobsberg finns gårdssamlingar och anknytande villabebyggelse. Follingbo sjukhus finns inom området. Huvudparten av bladet är skogklätt. Vägnätet är tätt och flera stora, belagda vägar korsar genom området.

Fornlämningar. - Området tillhör inte de mera fornlämningsrika. Dock finns ett husgrundsområde strax söder om Norrbys, ett alldeles norr om St. Vede och två gravfält nämligen ett norr om S i Svajde vät samt ett i områdets sydvästra hörn.

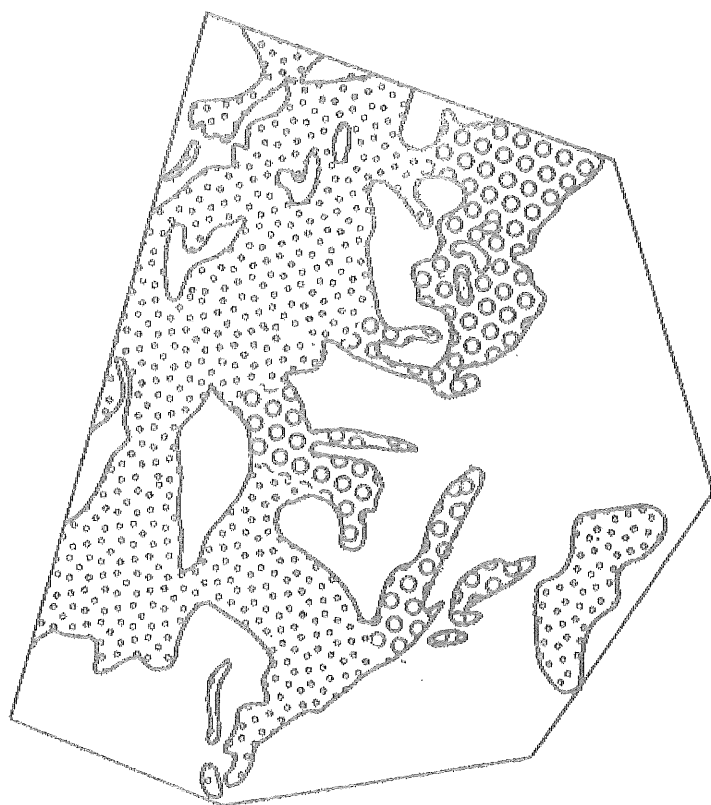
Grusbrytning. - Stora grustag finns i anslutning till Svajde vät, nord till nordväst om Jakobsberg, väster

om Klinte, i utlöparen mot väster från den sydligaste markeringen för grovt material, norr och nordost om Storvidemyr, öster om Skrubbsbshagen, längst ned i sydväst.

Klassificering. - Med anledning av det tillstånd som området befinner sig i och som det var försatt i redan då naturvårdslagen trädde i kraft 1965 kunde det vara befogat att påskynda utbrytningen av fyndigheterna så att en städning åstadkoms. De täktplaner som gäller för området närmast Svajde väst har haft sådan bakgrund. Fastän det finns förutsättningar för ytterligare täkt inom nära köravstånd bör emellertid sociala naturvårdsskäl tala för att ett förbud för vidare brytning tillåtes. Skjutbanor, orienteringsklubbens stuga, och andra anläggningar i området gör att brytning endast skall tillåtas för en uppsnyggning skall erhållas. Avlagringarna runt Svajde väst placeras därför i klass 2. Avlagringarna öster om Storvidemyr och öster om Svajde har så vackert utbildade ytformer att klass 2 är motiverad. Detsamma gäller för avlagringarna väster och nordväst om Jakobsberg, där vackra ytformer inte bör få förstöras.

Med tanke på den annorlunda användning av området som fritidsaktiviteterna där medför får det ingen betydelse för den framtida grusförsörjningen.

37. Svajde

38. BRO

Områdets omfattning. - L. Mörby-Kroks-Ringvide-Lillfole-Suderbys-1,5 km nordväst om Bro kyrka-0,5 km öster om Skäggs-L.Mörby.

Beskrivning. - Helhetsintrycket från området blir att det är mycket flackt. Från Ekes i en båge över Bro till Fole löper det enda höjddparti som i högre grad bryter mot helheten. På den geologiska kartan har detta höjdstråk markerats som isälvsmaterial och på min underlagskarta har det markerats som "blandad" avlagring innehållande såväl fint som grovt material.

I en kappa omkring det grövre materialet följer en markering för finare. De är strandjordarter som utan någon särskilt klar övergång ansluter till det grövre materialet. Morfologiskt är avlagringen mest markerad på den västra och södra sidan, särskilt ju närmare Fole man kommer, medan den östra och norra kanten av bågen är betydligt mera långsluttande än till omgivande terräng.

I den del av bildningen som ligger norr om Bro kyrka är huvudmassan enligt de befintliga skärningarna betydligt finare än vad som framgår av kartan, och materialet är dessutom mycket tydligt strandsedimenterat. Bland annat ingår regelbundet skal av mollusker i täktväggarna. Mellan Bro och Fole är materialet verkligen grövre, men inte heller där har något säkert isälvsgrus i primärt läge kunnat konstateras.

Vid L. Åby och St. Åby finns en båge med strandavlagringar i vallform. Materialet som ingår i avlagringen är sandigt-moigt i sin mellanmassa men innehåller

också grus och sten. Denna avlagring ansluter till en klintformation med små dimensioner, snarast ett skikthuvud.

Materialdjupet kan vara ganska betydande i den norra delen av Bro-Ekes-sträckningen och upp till 5 m har konstaterats, men ändå hade man inte nått underlaget. Tyvärr fanns sådan mäktig skärning endast i det fin-korniga strandmaterialet. Även i Fole-flanken av avlagringen kan hyggliga jorddjup förekomma, upp till 4 m har uppmätts.

Vegetation. - Där sådan finns (mest på nordsidan av sträckan Bro-Fole) utgörs den av tall-granskog, delvis i örtrik typ, bland annat med blåbärsris.

Bebyggelse och vägar. - Nordost om Bro förekommer en gles bebyggelse längs väg 148. En hel del byggnader förekommer även i Fole. I övrigt finns mest spridda gårdar. Väg 148 följer områdets huvudavlagring från Bro och mot nordost. Andra större vägar är en som via Bro förbinder Väskinde med Fole och en annan Lokrume-Fole-Ekeby-Dalhem. I övrigt förekommer vägar till gårdarna och ett ganska glest nät skogsbruksvägar.

Fornlämningar. - Området är mycket rikt på fornlämningar. Det finns en fornborg på norra sidan om avlagringen ungefär halvvägs mellan Bro och Fole, och inte mindre än 8 husgrundsgrupper är kända, nämligen öst-nordöst om Ekes, söder om Kroks, västsydväst om Björkungs, vid Fole:s enklav öster om Björkungs, vid fornborgen, vid Suderbys samt vid Lillfole. Gravfält finns nordväst om L. Åby, norr om Eriks (2 st), sydöst om Bro, söder om Kroks, norr om Hajdes (4 st) samt öster om Fole kyrka. Därutöver finns spridda gravar

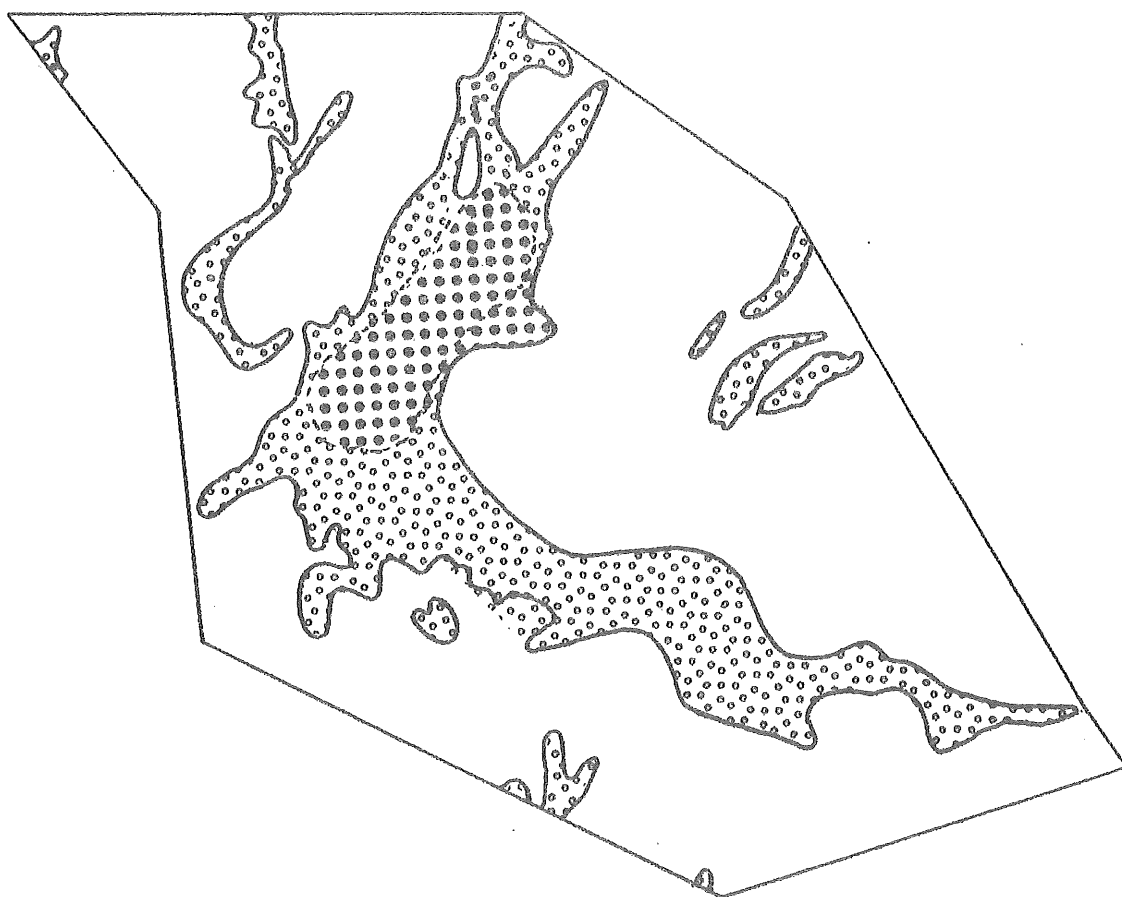
längs väg 148. En hel del byggnader förekommer även i Fole. I övrigt finns mest spridda gårdar. Väg 148 följer områdets huvudavlagring från Bro och mot nordost. Andra större vägar är en som via Bro förbinder Väskinde med Fole och en annan Lokrume-Fole-Ekeby-Dalhem. I övrigt förekommer vägar till gårdarna och ett ganska glest nät skogsbruksvägar.

Fornlämningar. - Området är mycket rikt på fornlämningar. Det finns en fornborg på norra sidan om avlagringen ungefär halvvägs mellan Bro och Fole, och inte mindre än 8 husgrundsgrupper är kända, nämligen östnordöst om Ekes, söder om Kroks, västsydväst om Björkungs, vid Fole:s enklav öster om Björkungs, vid fornborgen, vid Suderbys samt vid Lillfole. Gravfält finns nordväst om L. Åby, norr om Eriks (2 st), sydost om Bro, söder om Kroks, norr om Hajdes (4 st) samt öster om Fole kyrka. Därutöver finns spridda gravar.

Grusbrytning. - Täkt förekommer framför allt i avsnittet Bro-Fole. Sandtag finns väster om väg 148 norr om Bro. Mindre täkter förekommer norr om St. Åby och väster om Stenstugu.

Klassificering. - Området från Bro kyrka och upp mot Ekes har en mycket markerad och intressant utbildning. För detta avsnitt föreslås klass 1. Det är möjligt att en zon omkring avsnittet borde givits högre klass än klass 3, som återstoden av området fått, men jag har stannat för att endast markera det viktigaste avsnittet. Kulturlandskapet omkring Bro är dessutom av intresse, och jag skulle rekommendera en större landskapsvårdsplan för Bro, där även den antikvariska myndigheten blir i tillfälle att medverka.

Avsnittet Bro Fole har betydelse för Gotlands och särskilt för Visbys grusförsörjning. Brytningen bör kunna utvidgas en hel del där, vilket kan ske ganska lätt eftersom fornlämningarna till största delen inte "låser" avsnittet. Genom en utökad och samlad utbrytning når man dessutom en uppsnyggning av området, där såväl aktiva som äldre täkter vanställer den nuvarande landskapsbilden. I planerna bör ingå att låta vägen löpa på bottnen av den slututnyttjade täkten.

39. VATLINGS

Områdets omfattning. - Suderbys-Lillfole-Hellvis-Endre kyrka-Allekvie-Hejdeby kyrka-Suderbys.

Beskrivning. - Drygt hälften av området är odlat och är liksom de skogbevuxna partierna mycket flacka. Särskilt i den södra delen sticker det dock upp några blygsamt högre partier, sannolikt strandavlagringar. Det finns inga iakttagna skärningar, men man kan anta att det rör sig om mycket grunda, sandiga och moiga avlagringar.

Vegetation. - Tall- och granskog med ljung och enbuskar som torrmarkspräglad undervegetation.

Bebyggelse och vägar. - De båda större vägarna, 147 samt vägen Visby-Endre har dragit till sig den bebyggelse som finns i denna ganska typiska åkerbruksbygd. Tvärvägar finns, liksom ett rikt nät åkervägar.

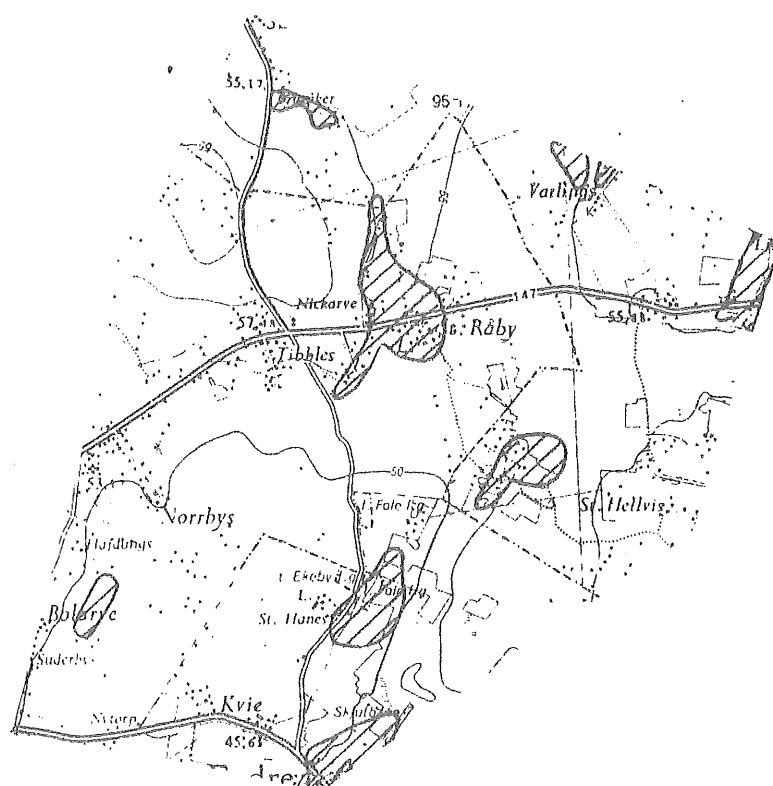
Fornlämningar. - Ett husgrundskomplex ligger sydsydost om St. Råby, och en husgrund ligger nordost om St. Hellvis. Många stora gravfält finns inom området, praktiskt taget ett i anslutning till varje gård. Därutöver förekommer några spridda gravar.

Grusbrytning. - Någon grustäkt har inte setts.

Klassificering. - Den geologiska bilden av området är oklar, men ingen av de sandiga avlagringarna har dragit till sig något intresse. Klass 3.

Området är totalt ointressant för såväl lokal som regional grusförsörjning.

39. *Vatlings*

39. *Vatlings*